

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
Кафедра перекладознавства імені Миколи Лукаша

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № ____
від « ____ » _____ 2025 р.
Завідувач кафедри Олександр Ребрій
(прізвище та ініціали)

(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

*Відтворення комунікативного стилю персонажа серіалу в англо-
українському субтитруванні*

Виконавець:

Студентка 2 курсу магістратури,
групи АМП-61
Гулієва Дінара Бахадур кизи

Керівник роботи:

Мартинюк Алла Петрівна,
Доктор філол. наук, професор

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____
кількість балів: _____

Підпис керівника _____

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол № ____ від « ____ » _____ 2025 р.

Голова Екзаменаційної комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМА ВІДОБРАЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО СТИЛЮ ПЕРСОНАЖА В КІНОПЕРЕКЛАДІ.....	5
1.1. Поняття комунікативного стилю у мовознавстві та перекладознавстві.....	5
1.2. Стиль мовлення персонажа як проблема кіноперекладу.....	8
1.3. Характерні риси стилю мовлення Шерлока Холмса.....	12
1.4. Субтитрування як вид аудіовізуального перекладу та його вплив на відтворення комунікативного стилю персонажа серіалу.....	17
Висновки за розділом 1.....	22
ВІДТВОРЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО СТИЛЮ ШЕРЛОКА ХОЛМСА В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ СУБТИТРУВАННІ.....	24
2.1. Методика перекладацького аналізу.....	24
2.2. Відтворення дедуктивного мовлення Шерлока Холмса.....	25
2.3. Відтворення повсякденного мовлення Шерлока Холмса.....	34
Висновки за розділом 2.....	51
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
SUMMARY.....	59

ВСТУП

Актуальність дослідження англо-українського кіноперекладу зумовлена тим, що внаслідок процесів глобалізації культури українська аудиторія отримує доступ до великий масивів англomовного контенту як інформаційного, так і розважального характеру, у тому числі й до англomовних фільмів і серіалів. У цьому зв'язку посилюється значущість кіноперекладу, який має відтворювати усі соціально-культурно зумовлені смислові нюанси оригінальних кінотворів і, в той же час, залишатися зрозумілим українській аудиторії.

Об'єктом аналізу є українські субтитри, що відтворюють комунікативну поведінку – вербальні і невербальні дії – Шерлока Холмса, персонажа британського міні-серіалу «Шерлок», знятого за мотивами творів Конан Дойля.

Предметом аналізу є відображення в перекладі лексико-фразеологічних, морфологічних і синтаксичних рис стилю мовлення Холмса, а також ролі візуального ряду в конструюванні вербальних смислів.

Метою роботи є встановлення тенденцій англо-українського субтитрування мовлення кіноперсонажів на прикладі мовлення Холмса.

Завдання дослідження передбачають:

1) виявлення основних перекладацьких проблем, пов'язаних з відтворенням комунікативного стилю кіноперсонажів в кіноперекладі, загалом, і субтитруванні, зокрема;

2) систематизування рис комунікативного стилю Холмса різних рівнів, які є проблематичними для перекладу;

3) визначення одиниць і методики перекладацького аналізу;

4) опис перекладацьких рішень, спрямованих на відображення лексико-фразеологічних, морфологічних і синтаксичних рис мовлення Холмса в перекладі;

5) з'ясування ролі візуального модусу у відтворенні вербально вираженого змісту.

Матеріал дослідження охоплює 108 фрагментів монологічного і діалогічного мовлення Шерлока Холмса в британському міні-серіалі «Шерлок», українські субтитри у супроводі відповідного візуального ряду, які представлені на сайті Rezs-ua-tv [50] (усі приклади, аналізовані в роботі, дібрані з цього джерела), а також авторські переклади відібраних фрагментів.

Методологічно дослідження спирається на принципи аналізу перекладу, загалом, і кіноперекладу, зокрема, сформульовані в роботах українських [6; 8; 10; 11; 14; 24; 28; 33; 41; 50] і зарубіжних [43; 46; 48] перекладознавців. Методика аналізу є комплексною і включає вибірковий добір фрагментів для формування корпусу матеріалу дослідження і подальший перекладацький аналіз за процедурою, детально описаною в підрозділі 2.1.

Наукова новизна роботи полягає в узагальненні знань про відтворення комунікативного стилю кіноперсонажа в перекладі, зокрема, про роль візуального модусу в цьому процесі.

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що воно робить внесок а теорію українського кіноперекладу, розширюючи уявлення про взаємодію вербального і візуального модусів у відтворенні смислів.

Практична значущість роботи полягає у формулюванні рекомендацій для перекладачів щодо збереження стилістичних рис мовлення кіноперсонажів.

РОЗДІЛ 1

ПРОБЛЕМА ВІДОБРАЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО СТИЛЮ ПЕРСОНАЖА В КІНОПЕРЕКЛАДІ

1.1. **Поняття комунікативного стилю у мовознавстві та перекладознавстві**

У межах лінгвістики поняття стилю трактується як системна сукупність мовних засобів, зумовлена метою спілкування, соціальним статусом комунікантів, тематикою висловлювання та жанровими особливостями. Стиль мовлення вивчається на перетині різних мовознавчих дисциплін — стилістики, лінгвістики тексту, соціолінгвістики, прагматики. У перекладознавстві стиль виступає не лише формальною категорією, а й функціональною, оскільки відображає специфіку інтенцій, культурного контексту та мовної особистості автора чи персонажа.

Особливої уваги набуває комунікативний стиль, який репрезентує мовну поведінку індивіда в конкретній комунікативній ситуації. У художньому дискурсі, зокрема в аудіовізуальних творах, комунікативний стиль є ключовим елементом мовного портрета персонажа. Відповідно, його адекватне відтворення в перекладі — важлива складова професійної перекладацької практики.

Під **комунікативним стилем** розуміють сукупність мовних, інтонаційних і прагматичних засобів, які характерні для мовлення конкретної особи (реальної чи вигаданої) в певних умовах спілкування. Цей стиль формується залежно від низки чинників: соціального статусу мовця, рівня його освіти, віку, психологічного стану, культури, сфери діяльності, а також комунікативної мети.

Комунікативний стиль виявляється через такі мовні характеристики:

- 1) вибір лексики (від нейтральної до професійної);
- 2) граматичні структури (прості або складні синтаксичні моделі);

- 3) ритміко-інтонаційна особливість (паузи, темп мовлення);
- 4) мовленнєві характеристики (іронія, сарказм, звертання, риторичні фігури);
- 5) дискурсивні стратегії (аргументація, переконання, заперечення, тощо).

Комунікативний стиль є змінною категорією: мовець адаптує мовлення відповідно до ситуації, адресата, власних намірів. У серіальному дискурсі стилістичне варіювання мовлення персонажа є показником його багатогранності [2, с 12-17].

Поняття функціонального стилю стосується типології мовлення в межах суспільно-комунікативної практики. До основних функціональних стилів належать науковий, публіцистичний, офіційно-діловий, розмовний та художній. Вони відображають узагальнені мовні моделі, що використовуються у відповідних сферах діяльності [19, с. 294-298].

На відміну від цього, комунікативний стиль – більш вузьке і динамічне явище, що охоплює індивідуальні мовні риси конкретного мовця. Тобто, у межах одного функціонального стилю (наприклад, художнього) може існувати безліч комунікативних стилів, залежно від характеру персонажів, їхнього соціального статусу, інтелектуального рівня та емоційної напруги ситуації.

Комунікативний стиль – це інструмент виявлення мовної індивідуальності, а його точне передання у перекладі є запорукою автентичного відтворення персонажа.

У сучасній стилістиці та комунікативній лінгвістиці виділяють низку типів комунікативного стилю, які часто переплітаються або змінюються в реальному мовленні. Серед основних:

1. Нейтральний – позбавлений емоційної насиченості, характеризується стандартною лексикою та прямим синтаксисом.
2. Офіційно-діловий – передбачає формалізовану манеру мовлення, вживання стійких мовних формул, конструкції пасивного стану, канцеляризми, ввічливі формули.

3. Розмовний – природне повсякденне мовлення з використанням фразеологізмів, скорочень, міжмовних вставок.

4. Емоційно-експресивний – передає особисте ставлення мовця до предмета висловлення; насичений вигуками, риторичними прийомами, емоційною лексикою.

5. Індивідуально-авторський – властивий художньому дискурсу; створюється за допомогою мовних особливостей притаманних конкретній особі (актору, персонажу, автору).

Залежно від контексту, персонаж серіалу може змінювати комунікативний стиль: у сценах логічного аналізу Шерлок говорить офіційно-нейтрально, у діалогах із Ватсоном – розмовно-іронічно, а в конфронтації з антагоністами – саркастично чи навіть агресивно. Це вимагає особливої точності в перекладі.

Мовленнєва поведінка персонажа є невід’ємним елементом його художнього образу. Через комунікативний стиль передаються:

- 1) психологічний стан (іронічність, стриманість, емоційність, агресивність);
- 2) інтелектуальний рівень (наукові терміни, проста лексика);
- 3) соціальні особливості (професіоналізм, жаргон, проста лексика);
- 4) ставлення до співрозмовника (повага, зверхність, довіра).

Таким чином, комунікативний стиль виконує характеротворчу функцію, яка є центральною в художньому мультимодальному тексті. У контексті аудіовізуального перекладу важливо зберегти цю функцію, навіть якщо через обмеження субтитрів доводиться модифікувати структуру або форму репліки [17, с. 61-62].

Передача комунікативного стилю у перекладі потребує гнучкого поєднання лінгвістичної точності, стилістичної відповідності та прагматичної адекватності. Основними перекладацькими прийомами є:

- 1) еквівалентна заміна (визначення адекватних лексичних і стилістичних замінів у мові перекладу);

- 2) модуляція – зміна структури або точки зору висловлювання;
- 3) адаптація – пристосування висловлення до культурних норм цільової аудиторії;
- 4) редукція (узагальнення) – скорочення реплік із збереженням стилістичних ознак;
- 5) транскреція (креативний переклад із трансформацією репліки з метою збереження стилістичного ефекту) [7, с. 338-340].

Наприклад, у висловлюваннях Шерлока, де поєднуються інтелектуальна виразність і іронічне забарвлення, перекладач повинен не лише зберегти точність термінології, а й коректно передати мовленнєву інтонацію, аби зберегти цілісність образу героя.

1.2. Стиль мовлення персонажа як проблема кіноперекладу

Стиль мовлення персонажа є доволі популярним об'єктом аналізу сучасного мовознавства, в цілому, і перекладознавства, зокрема, який має різноманітні назви: «мовленнєвий образ» [25, с. 93], «мовленнєвий портрет» [10, с. 155-180; 29, с. 179-180; 5, с. 133-136], «мовленнєва партія» [12, с. 79-83], «мовленнєва характеристика персонажа» [4 с. 161].

Ми користуємося терміном «стиль мовлення», оскільки він є найбільш нетральним порівняно з іншими перерахованими вище термінами, які або асоціюються з іншими філологічними дисциплінами, зокрема, літературознавством («образ персонажа»), або ще й містять образну метафору, яка уподібнює мовленнєву діяльність живопису («мовленнєвий портрет») чи музиці («мовленнєва партія»), або, хоч і є нейтральними («мовленнєві характеристики») проте не передбачають системності, необхідної для наукового аналізу.

Стиль мовлення персонажа визначаємо як систему мовних засобів різного рівня, які використовуються автором або колективним автором задля створення певного уявлення про персонажа у адресатів (читачів, якщо це

художній твір або глядачів, якщо це кінотвір, як у нашому випадку) і варіюються залежно від мети комунікації і адресата персонажа в конкретному ситуативному контексті. Стиль мовлення персонажа охоплює фонетичні, лексико-фразеологічні та граматичні (як морфологічні, так і синтаксичні) чинники, які характеризують його з точки зору рівня інтелекту, ступеня емоційності, а також приналежності до певної культурної і соціальної групи.

Відтворення **стилю мовлення кінематографічного персонажа** є одним з найбільш складних перекладацьких завдань. Природно, що кінопереклад має свою специфіку, яка визначається низкою чинників, що зумовлені кінематографічним форматом. Кінофільм є мультимодальним текстом, який не обмежується вербальними знаками або звуковими елементами; він розглядається як єдине ціле, в якому різні моменти (вербальні, невербальні, візуальні та акустичні) є взаємодоповнюючими [1, с. 326-327; 9, с.176-178].

На суто вербальному рівні перекладачеві необхідно відобразити колорит іншомовної культури, який втілюється у специфічному гуморі та грі слів, і є віддзеркаленням ідей режисера та сценариста кінофільму. Персонажі англomовних фільмів часто використовують сленг, спеціалізовану лексику або жаргон, що передає їхній соціальний статус, вік, рівень освіти чи професійну приналежність. У перекладі важливо не лише знайти відповідники цим мовним одиницям, але й зберегти культурні відмінності, адже сленгові вирази або спеціалізована лексика можуть не мати прямого аналогу в українській мові або можуть сприйматися по-різному в різних культурних контекстах. Переклад повинен передавати унікальність мовлення персонажа, зокрема його акцент або специфічність вимови, щоб зберегти характер героя. У перекладі всі аспекти тексту оригіналу пов'язані між собою і дії перекладача нагадують багатопроцесорний комп'ютер, коли одночасно обробляється граматична, лексична, стилістична, загальнотекстова і комунікативна інформація [15, с. 189-190].

З одного боку, кінопереклад є більш вільним, ніж переклад художнього твору. З іншого боку, як вже зазначалося, кінопереклад не зводиться до

відтворення власне мовлення. Кіно – це мультимодальне мистецтво і перекладачам необхідно брати до уваги роль візуального ряду (як невербальної поведінки акторів – міміки, жестів, постави, відстані між ними тощо, так і зображення обставин, в яких поміщені ті чи інші події спілкування) та невербального звукового ряду – насамперед, інтонації, різноманітних звуків та музики. Це значно ускладнює задачу перекладачів, адже їм потрібно не лише точно відтворити вербальний текст, але й зберегти смислові відтінки, виражені невербальними компонентами. Подекуди візуальний ряд містить письмовий мовленнєвий компонент у вигляді написів, які вказують на певні ключові моменти фільму (дати, назви міст, часових проміжків тощо). В оригінальному фільмі вони, зазвичай, не озвучуються, але в перекладному варіанті відбувається додавання субтитрів або закадрового голосу, що озвучує певний напис мовою перекладу [15, с. 190].

Проблематика передачі мовного стилю персонажів в аудіовізуальному перекладі привертає значну увагу дослідників у сфері перекладознавства, прикладної лінгвістики та кінознавства.

Кінопереклад, як і будь-який інший вид перекладу ґрунтується на загальних положеннях теорії перекладу. Так, Пітер Ньюмарк [45] акцентував на необхідності збереження культурно обумовлених значень у перекладацькому процесі, тоді як Лоренс Венуті [52] наголошував на важливості «відчужувального» підходу, що передбачає збереження лінгвістичної та культурної специфіки оригіналу, і протиставляв відчуження тенденції до «одомашнення», яка може призвести до втрати стилістичної й культурної унікальності тексту. Пілар Ореро [47], у свою чергу, підкреслює значення контексту у формуванні мовленнєвих характеристик персонажів, вказуючи на їх функціональну роль у відображенні культурної ідентичності, соціальної позиції та емоційного стану. Генрік Готліб [37] вводить концепцію так званого «діагонального перекладу», під якою розуміє міжсеміотичний процес адаптації, що охоплює не лише вербальний компонент, а й візуальні й культурні чинники оригіналу. Згідно з його підходом, при відтворенні мовленнєвого стилю

персонажів перекладач має враховувати невербальні елементи комунікації, зокрема жестикуляцію, міміку, положення тіла, які разом із мовленням формують цілісний образ персонажа.

У ширшому теоретичному контексті, у своїх дослідженнях Сьюзен Баснетт [30] аналізує переклад як інтердисциплінарне явище, в якому мова функціонує як репрезентативний елемент культурної динаміки, владних відносин та процесів конструювання значення. Таким чином, переклад мовлення персонажів у фільмах постає не лише як мовна операція, а як соціокультурний акт, що бере участь у відтворенні або трансформації ідентичностей у медійному просторі.

Забезпечення адекватної передачі мовного стилю персонажів потребує не лише високого рівня лінгвістичної компетентності, але й глибокого розуміння соціокультурного контексту. Зокрема, Делія К'яро [34] аналізує, яким чином використання гумору, діалектів і соціолектів впливає на побудову персонажної ідентичності та на сприйняття глядачем. Вона зауважує, що гумор часто ґрунтується на мовній грі, культурних алюзіях або соціолінгвістичних маркерах, що створює додаткові труднощі в перекладі, оскільки їх адаптація вимагає застосування креативних стратегій для уникнення втрати стилістичної глибини персонажа.

Ів Гамб'є [36] наголошує, що переклад аудіовізуальних матеріалів слід розглядати не лише як лінгвістичну, але й як культурну інтервенцію. Перекладач виступає медіатором, який трансформує текст у новому соціальному та культурному контексті, водночас зберігаючи автентичні ознаки мовної поведінки персонажів.

З огляду на глобальне поширення кінопродукції та зростаюче мовне й культурне розмаїття аудиторій, проблема адекватної передачі комунікативного стилю персонажів набуває особливої актуальності. Перехрестя мовної, культурної та ідентифікаційної складових в аудіовізуальному перекладі стає предметом поглибленого наукового аналізу, що охоплює не лише

перекладацьку практику, а й ширші теоретичні підходи у межах культурології, соціолінгвістики та медіа-комунікацій.

1.3. Характерні риси стилю мовлення Шерлока Холмса

За комунікативною метою і відповідним цій меті структурно-семантичним чинникам, мовлення Холмса поділяємо на дедуктивне і розмовне.

Дедуктивне мовлення є реалізацією славнозвісного дедуктивного методу Холмса, закоріненого на логічній дедукції. Дедукція (лат. *deductio*, від *deduco* – відводжу, виводжу) у традиційній логіці визначається як «перехід від загального до конкретного; одна з форм умовиводу, при якій на основі загального правила логічним шляхом з одних положень, як істинних, з необхідністю виводиться нове істинне положення. Логічною підставою дедуктивного висновку є аксіома: Все, що стверджується або заперечується відносно якогось класу предметів у цілому, стверджується або заперечується відносно окремих предметів цього класу [26, с. 334-335]. Дедуктивні умовиводи щодо того чи іншого предмета робляться на основі аналізу певної множини інших предметів цього класу; або висновок щодо складових частин предмета робиться на основі аналізу всього предмета, в цілому [21, с. 274].

Відповідно, дедуктивне мовлення Холмса втілює комунікативну мету встановлення причино-наслідкових відношень між фактами і виведення висновку, який би наблизив Холмса до розкриття злочину.

Дедуктивне мовлення Холмса переважно є монологічним, тобто є формою мовлення, утвореною «внаслідок активної мовленнєвої діяльності адресанта, розрахованої на пасивне і опосередковане її сприйняття адресатом» [3, с. 68-72].

Розмовне мовлення спрямоване на реалізацію різноманітних ситуативних комунікативних цілей мовця (повідомлення, пояснення, попередження, глузування тощо) і спостерігається в ситуації діалогічного спілкування Холмса зі своїм оточенням (Ватсоном, економкою, братом),

підозрюваними, представниками лондонської поліції, а також зі своїм головним ворогом Моріарті).

Дослідники зазначають, що діалог вимагає професіоналізму при перекладі, оскільки потрібно стежити за порядком слів та інтонацією кожної фрази, вимовленої акторами. Адже, як одна з форм вираження іншомовного кіно, кінодіалог має зберігати ідеї авторського колективу без зміни стилю, мови та поведінки героїв, особливо підтексту [12, с. 82].

Стиль розмовного мовлення Холмса особливо яскраво виявляється у взаємодії з Ватсоном, його другом і спільником. Ватсон часто емоційно реагує на події, в той час як Холмс залишається спокійним і аналізує факти без зайвих емоцій. Це створює контраст між ними, де Ватсон ставить питання, що виражають його здивування або захоплення, а Холмс надає чіткі й логічні відповіді. Така динаміка сприяє розвитку сюжету та підвищує інтерес до процесу розслідування.

Стиль мовлення Холмса, як і будь-якого іншого персонажа, уявляємо як систему взаємопов'язаних фонетичних, лексико-фразеологічних, морфологічних та синтаксичних рис.

Фонетичні риси. Тон мовлення Холмса (як дедуктивного, так і розмовного), переважно, стриманий і нейтральний, навіть холодний. Він не схильний до емоційних акцентів і переважно намагається залишатися об'єктивним, не дозволяючи особистим почуттям або емоціям впливати на процес розслідування. Це дозволяє йому працювати з фактами, не відволікаючись на особисті симпатії або антипатії. Інколи тон мовлення Холмса може бути досить відстороненим, що ще більше підкреслює його споглядальний підхід до подій, які відбуваються навколо нього. Це створює враження людини, яка вивчає об'єкт з відстані, готова до логічного аналізу фактів. Проте, коли Холмс доходить до важливих відкриттів, його дедуктивне мовлення може ставати більш емоційним, хоча навіть у таких випадках воно залишається виваженим і точним [27, с. 273-275].

Хоча автори субтитрів не мають справу безпосередньо з відтворенням фонетичних особливостей мовлення, вони все ж таки мають враховувати відсторонений і відчужений тон мовлення Холмса і намагатися передати його лексико-граматичними засобами. У перекладі потрібно знайти баланс між збереженням точності та виразності тону, не порушуючи при цьому логічної структури мовлення. Важливо, щоб стиль Холмса залишався ясним і точним, не допускаючи зайвих подробиць або відступів від основної теми. Також важливо не впасти в надмірне додавання емоцій, оскільки це суперечить характеру персонажа.

Лексично-фразеологічні риси. І дедуктивне, і розмовне мовлення Холмса насичене термінами з криміналістики, медицини, фізики, хімії та інших галузей знання. Наприклад:

*She splits the sandbag, the sand pours out. Gradually, **the weight lowers into the bowl*** (Холмс пояснює Ватсону та Сарі, як проводиться трюк у цирку)

*There's going to be a bomb on a passenger jet. The British and Americans know about it, but rather than **expose their source** they're going to let it happen ... the plane will **blow up**.* (Холмс прямує до представників Уряду та розмірковує про завтрашній вибух літака).

Вживання термінів підкреслює глибокі знання і професіоналізм Холмса і допомагає йому точно виражати свої думки, не вдаючись до загальних чи непевних виразів. Перекладач повинен знаходити точні еквіваленти українською, щоб зберегти зміст.

Оскільки деякі терміни можуть не мати прямих аналогів в українській мові, необхідно адаптувати їх таким чином, щоб передавалась необхідна інформація і не губилася специфіка оригіналу. Наприклад, слова на кшталт *break-in* (*Lestrade? We've had **a break-in** at Baker Street* (Шерлок Холмс телефонує Лестрейду, щоб він відправив допомогу)) повинні бути перекладені таким чином, щоб не втратити фактичного і юридичного змісту. Автори субтитрів обрали буквальний переклад (*У нас **вторгнення** на Бейкер Стріт*), що загалом відтворює значення оригінального терміну в цьому контексті.

З іншого боку, мовлення Холмса наповнене як книжними словами та виразами, що належать до неформального реєстру спілкування (*Impossible to sustain a smoking habit in London these days; I don't need an incentive; Don't snivel, Mrs Hudson, it'll do nothing to impede the flight of a bullet*), так і розмовними фразеологізмами та ідіомами (*You and I, we barely scratched the surface; Then it's time to add a splash of colour*), а також професійним жаргоном (*The key to cracking the cipher; Mycroft, I don't do anonymous clients*).

Крім того, мовлення Холмса багате на лексичні стилістичні фігури, зокрема, метафори (*I'm restoring balance to the universe*), порівняння (*Treat her like royalty, Mycroft*) та гіперболи (*Mrs Hudson leave Baker Street? England would fall*).

Морфологічні риси. Ця особливість мовлення Холмса, пов'язана з модальністю у структурі присудку, зазвичай залишається поза увагою дослідників. Модальність віддзеркалює таку особливість британської культури як уникання категоричності та нюансування ввічливості.

У міркуваннях Холмса вголос модальність акцентує ступінь вірогідності тих чи інших дедуктивних припущень, як наприклад, в ситуації, де Холмс ділиться своїми здогадками з Ватсоном: *Must be a vast network, John. Thousands of operatives*.

У розмовному мовленні Холмса модальність дозволяє виразити іронічне ставлення до ситуації, як у діалогах з Місіс Хадсон (*Mrs Hudson, I'll be late. Might need some food*) або з інспектором Лестрейдом (*Lestrade: I can give you 2 minutes. Holmes: May need longer*).

З огляду на значну роль модальності у вираженні смислових нюансів мовлення Холмса, перекладачам необхідно звернути окрему увагу на відтворення змісту модальних дієслів у структурі присудку.

Синтаксичні риси. Шерлок будує переважно прості за синтаксичною структурою речення (78,4%) [42, с. 145-147], які динамічно змінюють одне одного. Саме структурна простота робить висловлювання Холмса добре зрозумілими глядачеві. Він не використовує складних, заплутаних конструкцій,

характерних для інших персонажів, зокрема, Ватсона, намагаючись висловлюватися прямолінійно. Важливою рисою як дедуктивного, так і розмовного мовлення Холмса є мінімум слів: Холмс вважає за краще використовувати стислі, чіткі формулювання, що відповідають його логічному підходу до розв'язання проблем. Це робить його мовлення стриманим, позбавленим зайвих емоційних акцентів або детальних описів.

Особливо яскраво синтаксична простота конструкцій виявляється в діалогічному мовленні, де кожне наступне просте речення уточнює інформацію, що міститься в попередньому. Наприклад: Watson: *She worked at the museum. Exactly. An expert in antiquities.* Sherlock Holmes: *Of course, I see. Valuable antiquities, John. Ancient Chinese relics purchased on the black market.*

Холмс застосовує складнопідрядні конструкції, коли йому потрібно висловити складні логічні зв'язки між фактами і подіями. У діалогічному мовленні складні речення подекуди членуються за репліками. Наприклад: Holmes: *We take you back out onto the moor.* Henry: *OK.* Holmes: *And see if anything attacks you.* (Шерлок Холмс та Джон Ватсон знаходяться у будинку Генрі. Шерлок Холмс пропонує Генрі піти до місця злочину).

У процесі пояснення або доведення релевантності своєї точки зору Холмс використовує риторичні запитання, змушуючи Ватсона надавати очевидні відповіді. Наприклад: Watson: *There are lives at stake, Sherlock. Actual human lives! Just so I know, do you care about that at all?* Holmes: *Will caring about them help save them?* Watson: *Nope.* Holmes: *Then I'll continue not to make that mistake.*

Стиль Холмса характеризується лаконічністю та чіткістю, логічністю, та точністю, а також мінімумом зайвих деталей, що не стосуються теми, тому перекладач повинен бути обережним, щоб не перетворити його мовлення в надмірно деталізоване, складно побудоване. Збереження економії слів у перекладі є важливим, оскільки це відображає аналітичний підхід Холмса і його здатність до вираження складних думок простими конструкціями і точними словами.

Порівнюючи стиль мовлення Холмса в оригінальному романі Артура Конан Дойля та його адаптації в телевізійному серіалі, зазначають [49, с. 8], що вони суттєво різняться. Дослідники пояснюють різницю зміною хронотопу, перенесенням дії з ХІХ в ХХІ століття, та зміною медіа-носія – перенесенням подій зі сторінок книги на телевізійний екран. «Книжковий» Холмс є уособленням класичного детектива, який прославив метод дедукції, а також класичного британського джентльмена. «Серіальний» Холмс є вербально агресивнішим та ексцентричнішим, він не дотримується джентльменської культури спілкування, його гумор з тонкого британського «перетворюється часто на нетолерантні знущання [49, с. 7], а синтаксичні конструкції спрощуються. Також автори роблять висновок, що хоча Холмс і називає себе «високоактивним соціопатом», фактично протиставляючи себе іншим за інтелектом, розумом та геніальністю, проте, судячи з комунікативних типів речень, які він вживає (насамперед, питальних та імперативних), він демонструє свою залежність від соціуму.

1.4. Субтитрування як вид аудіовізуального перекладу та його вплив на відтворення комунікативного стилю персонажа серіалу

Аудіовізуальний переклад (АВП) є складним напрямом перекладацької діяльності, який поєднує мовний, культурний та технічний аспекти. Його головною метою є забезпечення адекватного сприйняття іншомовного аудіовізуального продукту, зберігаючи не лише зміст, але й емоційне, стилістичне та прагматичне навантаження оригіналу. Найпоширенішими формами АВП є дубляж, озвучення (голос за кадром) і субтитрування, кожен із яких має свої характерні особливості, обмеження та вплив на передачу мовленнєвої індивідуальності персонажів.

Дубляж є повною звуковою адаптацією оригіналу, коли голоси акторів повністю замінюються на перекладені репліки, синхронізовані з артикуляцією та мімікою героїв. Цей спосіб перекладу вимагає від команди перекладачів,

редакторів і акторів високого рівня професіоналізму, оскільки кожна репліка має не лише точно відтворювати зміст, але й відповідати часовим межах та ритміці мови. [23, с. 305-306].

У серіалі «Шерлок» (2012), головний персонаж – Шерлок Холмс, інтелектуал із надзвичайно розвиненим аналітичним мисленням – характеризується швидким, логічно впорядкованим, насиченим спеціальною лексикою мовленням. Його мовленнєвий стиль також вирізняється іронією, сарказмом, експресивними перебільшеннями та послідовними розумовими ланцюгами, які потребують особливої уваги при перекладі.

Український дубляж, який був представлений на телеканалі ICTV [39], засвідчив високий рівень адаптації мовлення персонажа. Виконавець голосу Шерлока зумів відтворити темп, інтонацію та логічну структуру реплік. Проте, з огляду на технічні обмеження дубляжу, деякі фрази зазнали спрощення або були дещо трансформовані, що частково знизило глибину та інтелектуальне забарвлення оригінального мовлення.

Озвучення або переклад голосом за кадром полягає у тому, що перекладений текст зачитується паралельно з оригінальною аудіодоріжкою, яка залишається фоновою. Такий формат не потребує синхронізації з артикуляцією, а тому вимагає менших ресурсів і часу. Озвучення дає можливість глядачеві чути інтонацію та голос оригінального актора, що підсилює автентичність сприйняття персонажа. [16, с. 166-167].

З точки зору передачі мовленнєвого стилю Шерлока Холмса, озвучення дозволяє зберегти його унікальний ритм мовлення та інтонацію. Проте у випадках, коли озвучення виконується із мінімальною обробкою тексту або без ретельної редактури, можуть виникати труднощі зі збереженням стилістичних особливостей реплік, а голос диктора – монотонний і неемоційний – може нівелювати індивідуальність персонажа.

Деякі неофіційні варіанти озвучення серіалу «Шерлок», які поширювались в інтернеті, мали саме такі недоліки. У таких перекладах часто

спостерігалися зміщення смислових акцентів, втрата іронії або ж неточна передача лексики персонажа.

Субтитрування – це форма АВП, за якої усна мова передається письмово на екрані. Основними перевагами субтитрування є збереження оригінальної аудіодоріжки та можливість для глядача самостійно інтерпретувати інтонації, мовні засоби, емоційне забарвлення мовлення. Водночас цей формат передбачає суттєві обмеження щодо обсягу тексту, що може бути відображений на екрані, тому переклад часто зазнає скорочення.

У контексті мовленнєвого стилю Шерлока, субтитри дозволяють зберегти автентичний ритм та інтонацію мови оригіналу, проте деякі репліки доводиться спрощувати, що призводить до втрати багатозначності, гри слів, алюзій або емоційних нюансів.

Стандарти субтитрування передбачають суворе дотримання певних норм: зокрема, довжина одного рядка не має перевищувати 35–40 символів, на екрані зазвичай розміщується не більше двох рядків одночасно, а тривалість демонстрації субтитру коригується відповідно до швидкості мовлення – від 1 до 6 секунд. Окрім цього, враховується середня швидкість сприймання глядачем письмового тексту, що складає приблизно 15–20 символів на секунду.

Ці вимоги змушують перекладача вдаватися до значного скорочення тексту: опускаються повтори, вставні конструкції, уточнення, вигуки, тощо. Як наслідок, мовлення персонажа втрачає частину індивідуальних рис, зокрема стилістичну насиченість, експресивність та ритміку мовлення [22, с. 122-125].

Відтак, переклад художніх фільмів і серіалів пов'язаний також і з певного роду технічними труднощами, що можуть вплинути на його якість. Ці технічні труднощі визначаються методом кіноперекладу. Як наголошувалось, найбільш поширеними методами кіноперекладу є дубляж, субтитрування і закадровий переклад [15, с. 190; 18, с. 236-239]. Дубляж є найбільш досконалим, як і найбільш затратним методом, що створює у глядача враження, ніби актори розмовляють мовою перекладу. Для перекладача складність тут полягає не лише в адекватному відтворенні смислу мовлення персонажів, але й в

синхронізації тексту перекладу з артикуляційними рухами щелеп акторів. Закадровий переклад передбачає одночасне відтворення двох звукових доріжок – притишено мовою оригіналу і голосніше мовою перекладу, так що у глядача створюється ілюзія синхронного перекладу. Як зазначалося, у фокусі уваги нашого дослідження перебуває субтитрування, яке дозволяє зберегти оригінальне звучання голосів акторів, а тлумачення розмістити в нижній частині екрану. Субтитрування теж передбачає синхронізацію, проте вже не з артикуляцією конкретних акторів, а з плином кадрів: текст перекладу має відповідати мовленню акторів в поточному кадрі. Відтак, основною проблемою субтитрування є обмеженість у часі, що, вірогідно, впливає на перекладацькі рішення, накладаючи умову стислості перекладу [40].

Хорхе Діас Сінтас і Алін Ремаель [35] наголошують на необхідності збереження стилістичних та культурно маркованих елементів оригінального тексту під час процесу субтитрування. Автори підкреслюють, що субтитри повинні не лише передавати смисловий зміст, але й відтворювати мовні особливості персонажів, оскільки саме ці елементи відіграють ключову роль у формуванні глядацького сприйняття й емоційної взаємодії з аудіовізуальним продуктом.

Дослідження Джеремі Мандей [44] зосереджуються на порівняльному аналізі методів перекладу – дубляжу та субтитрування – з точки зору їхнього впливу на відтворення мовденневого стилю. Субтитрування, обмежене технічними параметрами (кількістю символів та темпом читання), часто потребує редукції діалогів, що обмежує можливості повної передачі стилістичних ознак. Натомість дубляж, хоч і надає більше простору для відтворення голосової манери персонажа, вимагає дотримання артикуляційної синхронізації, що також може обумовити певні компроміси у перекладі. Ці фактори ускладнюють задачу перекладача, який змушений балансувати між точністю перекладу та формальними обмеженнями аудіовізуального формату.

Лукаш Богуцький у своєму дослідженні [31] аналізує технічні параметри дубляжу та субтитрування, що впливають на репрезентацію мовного стилю.

Автор зазначає, що дубляж, незважаючи на потенціал для збереження інтонаційних та тембрових характеристик голосу, супроводжується необхідністю синхронізації з артикуляцією персонажа, що часто обмежує мовну варіативність перекладу. Субтитрування, навпаки, дозволяє ширше представити мовні маркери, проте змушує до стислості через обмеження простору та часу, що зумовлює редукцію стилістично значущих елементів.

Герой серіалу – Шерлок Холмс – використовує складні граматичні конструкції, наукову термінологію, специфічну лексику, логічні побудови, риторичні питання та іронічні зауваги. В умовах субтитрування такі елементи часто зазнають спрощення. Складнопідрядні речення трансформуються у прості, а фрази, що не є критичними для основного змісту, виключаються. Таким чином, інтелектуальна складність мовлення персонажа передається лише частково, а його комунікативна індивідуальність – нівелюється.

Особливості мовлення персонажа, такі як швидкий темп, часті зміни тем, риторичні відступи, саркастичні інтонації, короткі репліки або повтори, у субтитрах передаються лише фрагментарно або повністю ігноруються. Це пов'язано з необхідністю лаконічного викладу, який не дозволяє відобразити всі нюанси мовної поведінки героя.

Оскільки стиль мовлення виконує не лише інформаційну, але й характеротворчу функцію, його спрощення призводить до менш повного розкриття образу персонажа.

Однією з головних стилістичних ознак мовлення Шерлока Холмса є використання інтелектуального гумору, гри слів, алюзій на класичні тексти або наукові поняття. В умовах субтитрування, передача таких елементів потребує адаптації, що часто передбачає часткову втрату стилістичного забарвлення.

Компресія змісту є необхідною умовою субтитрування, проте її наслідком часто стає редукція мовного портрета персонажа. У разі з Шерлоком Холмсом – персонажем, чия мовна поведінка є головним засобом вираження інтелекту, сарказму, емоційної відстороненості – така редукція послаблює враження від

образу. Субтитрований переклад найчастіше зберігає лише змістовий каркас, але не передає стилістичну глибину мовлення.

Українські субтитри, які вважаються неофіційними, продемонстрували як позитивні, так і негативні приклади передачі стилю Шерлока. З одного боку, вдалося зберегти наукову термінологію та іронічні зауваження, з іншого – окремі фрагменти були скорочені або адаптовані без урахування стилістичних особливостей персонажа.

Офіційний український переклад серіалу «Шерлок» було виконано у форматі дубляжу (телеканал СТВ [39]). Саме цей вид АВП дозволив створити повноцінну адаптацію для українськомовної аудиторії. В умовах дубляжу вдалося передати інтелектуальний стиль героя, логіку його висловлювань, а також зберегти загальний ритм і тональність мови.

Однак варто зазначити, що дубляж має свої обмеження, зокрема необхідність синхронізації з артикуляцією, що змушує перекладача іноді відмовлятися від дослівного перекладу, надаючи перевагу адаптації. У результаті частина оригінальних мовних характеристик може бути втрачена або спрощена.

Таким чином, вибір способу аудіовізуального перекладу істотно впливає на якість передачі мовленнєвого образу персонажа, особливо коли йдеться про героїв із виразною індивідуалізацією мовлення, як у випадку з Шерлоком Холмсом.

Висновки за розділом 1

Стиль мовлення кінематографічного персонажа є системою взаємопов'язаних фонетичних, лексико-фразеологічних, морфологічних та синтаксичних рис, які реалізуються за участі візуального модусу.

Стиль мовлення Холмса характеризується стриманістю і нейтральністю тону, який може набувати емоційності, коли він наближається до розв'язки злочину; наявністю лексико-фразеологічних одиниць як книжного, так і

розмовного стилю; використанням стилістичних фігур (метафори, гіперболи, метонімії); вживанням широкої палітри модальних дієслів; відображенням складних логічних зв'язків переважно простими синтаксичними конструкціями.

За комунікативною метою мовлення Холмса поділяється на дедуктивне (переважно, монологічне, спрямоване на розкриття злочину на основі дедукції вголос) і розмовне (діалогічне, спрямоване на досягнення різноманітних ситуативних цілей: від пояснення до глузування).

Відтворення стилю мовлення Холмса, як і будь-якого кінематографічного персонажа, є складним завданням, яке вимагає врахування не лише вербальних, а й невербальних складових, таких як інтонація, міміка та жести, а також загальний візуальний ряд.

Аудіовізуальний переклад (АВП) як міждисциплінарна галузь поєднує мовний, культурний та технічний аспекти і безпосередньо впливає на якість відтворення комунікативного стилю персонажа. Кожен тип АВП – дубляж, озвучення та субтитрування – має свої можливості й обмеження.

Для персонажів із виразною мовною індивідуальністю, таких як Шерлок Холмс, важливо не лише передати зміст реплік, а й зберегти їхню стилістичну глибину, емоційне забарвлення, ритм та інтонацію. Це вимагає від перекладача не лише мовної компетентності, а й володіння прийомами адаптації, модуляції, транскреації, а також розуміння функції мовлення у створенні художнього образу.

РОЗДІЛ 2

ВІДТВОРЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО СТИЛЮ ШЕРЛОКА ХОЛМСА В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ СУБТИТРУВАННІ

2.1. Методика перекладацького аналізу

Дослідницький корпус роботи містить 108 фрагментів, які репрезентують як монологічне, так і діалогічне мовлення і є різними за граматичною структурою – від речення-висловлювання, поміщеного в більш широкий мовний і немовний / кінематографічний контекст, до низки послідових речень-висловлювань різної складності. Критерієм об'єднання таких речень-висловлювань в один фрагмент є спільна комунікативна мета і тема (референція до певного стану речей або події). Обсяг фрагменту визначається інтуїтивно.

Звернувшись до численних класифікацій способів і трансформацій перекладу, ми дійшли висновку, що жодна з них не забезпечує комплексного аналізу результатів перекладацької діяльності, хоча б тому, що базується на розмежуванні перекладацьких рішень на лексичні і граматичні і їх дискретному аналізі, ігноруючи ту обставину, що будь-яка граматична конструкція створює морфологічно і синтаксично визначені позиції, які заповнюються різноманітними лексемами, і, інтерпретація цих лексем значним чином визначається їхньою позицією в тій чи іншій граматичній структурі. Не можна не погодитись з тим, що як граматики залежить від лексики (наприклад, граматичне значення словосполучення певної синтаксичної моделі може змінюватися в залежності від слів, що вжиті у словосполученні), так і лексика залежить від граматичних моментів (наприклад, зміна типової сполучуваності слів може призводити до нового лексико-семантичного варіанта слова, тобто фактично до утворення нового слова) [38, с. 208].

Крім врахування суто мовного контексту, у випадку кіноперекладу слід враховувати позамовний, а саме візуальний контекст, в який занурена та чи інша мовленнєва подія.

Відтак, ми проводимо комплексний перекладацький аналіз за такою схемою:

1) опис кінематографічного контексту, в якому відбувається та чи інша подія, актуалізована вербальним висловлюванням певної граматичної структури, з урахуванням візуального мовлення;

2) встановлення кореляцій між оригіналом і варіантами перекладу (субтитрами та авторським перекладом) на: а) синтаксичному, б) морфологічному, в) лексичному та/або ідіоматичному рівнях;

3) оцінка комунікативної вдалості перекладу на основі його відповідності комунікативній меті, реалізованій в оригіналі, і також стильовому регістру мовлення.

Для встановлення лексико-граматичних перекладацьких трансформацій, задіяних у процесі перекладу, ми синтезуємо положення, висловлені українськими [11; 20] і зарубіжними [53] авторами класифікацій перекладацьких рішень.

Зазначимо також, що ми виконали авторський переклад відібраних фрагментів мовлення і порівняли його з субтитрами, розміщеними на сайті, задля того, щоб зануритися у процес прийняття перекладацьких рішень і дослідити його «зсередини».

2.2. Відтворення дедуктивного мовлення Шерлока Холмса

Дедуктивне мовлення є ланцюжком суджень, між якими існують причинно-наслідкові зв'язки. Перше судження, яке називають аргументом, надає опис певного стану речей, а наступне судження слугує в якості умовиводу, який випливає з описаного стану речей, і називається наслідком. У синтаксичному плані аргумент і наслідок можуть виражатися різними граматичними структурами – від простих до складносурядних і складнопідрядних.

За формою дедуктивне мовлення є переважно **МОНОЛОГОМ**, як у прикладі, поданому нижче, де і аргумент і наслідок подано експліцитно:

Оригінал: *Sherlock Holmes: He wants into his mother's good books. Why? Probably money.*

Автори субтитрів: *Шерлок Холмс: Хоче догодити матері. Чому? Звісно, через гроші.*

Авторський переклад: *Шерлок Холмс: Стелиться під ноги матері. Чому? Авжеж гроші.*

Комунікативний епізод розгортається в рамках детективного розслідування, яке ведуть Шерлок Холмс та доктор Ватсон у одному з публічних закладів, розташованих у Дартмурі. Під час спостереження за присутніми Холмс фіксує поведінку одного з відвідувачів, яка здається йому підозрілою. Ситуація набуває особливого значення на тлі скептицизму Ватсона щодо припущень Холмса про існування загадкової істоти — «хаунда». У цій сцені Холмс зосереджується не лише на матеріальних свідченнях, а й на аналізі мотиваційної складової поведінки людей, що перебувають у закладі.

Оригінальна репліка Холмса містить аргумент, виражений простим реченням, яке надає вихідну інформацію: [Підозрюваний хоче догодити матері]. Бажання догодити передається ідіомою зниженого/неформального стилю *to be in one's good/bad books*, яка має таке тлумачення: *If you are in someone's good books, they are pleased with you, and if you are in their bad books, they are angry with you* (Якщо Ви в когось «на хорошому рахунку», ця людина Вами задоволена. А якщо Ви в неї «в немилості», вона на Вас сердиться) [32]. Однослівне питальне речення, виражене питальним словом, відображає хід думок Холмса: [Він задається питанням, чому підозрюваний це робить]. Наступне еліптичне речення є наслідком, що розкриває причини поведінки підозрюваного, роблячи іронічний, акцент на вірогідній банальності мотиву [Вірогідно, через гроші]. Компонент *Why?* виконує роль запитання, що спрямоване на виявлення внутрішніх причин поведінки персонажа. Попри свою стислість, цей компонент є важливою ланкою у формуванні дедуктивної

конструкції, оскільки позначає ментальний перехід від емпіричного спостереження до формулювання ймовірного пояснення. Компонент *Probably money* реалізує функцію умовиводу, тобто виступає як наслідок, виведений Шерлоком Холмсом із зафіксованих фактів. Уживання модального прислівника *probably* акцентує на допустовому характері зробленого висновку, тоді як лексема *money* вказує на утилітарну, прагматичну мотивацію дій.

Автори субтитрів спрощують перше речення, опускаючи підмет, з акцентом на лаконічність висловлювання. Замість оригінальної ідіоми використано нейтральне дієслово *догодити*. Заміна *probably* на *звісно* надає категоричності висловлюванню.

У авторському перекладі також спрощується перше речення, опускається підмет, проте використовується більш емоційно забарвлена ідіома *стелитися під ноги*, що додає певного сарказму та образливого відтінку і більше відповідає стилю оригіналу. Заміна *probably* на категоричне *авжеж* надає стверджувального, менш іронічного і більш образливого, саркастичного відтінку. Втрачається м'якість та непевність оригіналу, що свідчить про те, що Холмс ще не дійшов остаточного висновку. У авторському перекладі, де мовні засоби набирають більш експресивного та саркастичного відтінку, візуальний супровід посилює відповідне сприйняття, виділяючи сарказм і образливість вислову. Натомість в оригінальній версії, яка вирізняється стриманішим стилем, візуальні компоненти сприяють передачі інтелектуальної відстані та іронічного забарвлення. У перекладі цю думку передано через репліку *Авжеж, гроші*, яка зберігає змістовий компонент оригіналу та водночас увиразнює іронічне ставлення Холмса до виявленого мотиву

Відтак, субтитри частково спрощують структуру речень і не передають неформальний стиль мовлення Холмса, а також втрачають відтінок непевності/роздумливості. Авторський переклад втрачає частину іронії, надаючи висловлюванню більш категоричний характер. Обидва переклади передають основний зміст, але відходять від іронічного тону і витонченості стилю Шерлока Холмса.

У наступному прикладі аргумент подано експліцитно, а наслідок імпліцитно:

Оригінал: Sherlock Holmes: *Once you've ruled out the impossible, whatever remains, however improbable, must be true.*

Автори субтитрів: Шерлок Холмс: *Якщо відкинути неможливе, те, що лишається, навіть малоймовірне і є правда.*

Авторський переклад: Шерлок Холмс: *Якщо нехтувати рештою, невірогідне також може бути дійсним.*

Шерлок Холмс та Джон Ватсон перебувають в одному із закладів Дартмура. Шерлок Холмс зізнається, що дійсно бачив монстра хаунда на болоті, хоча йому самому важко в це повірити.

В оригіналі вжито складнопідрядне речення з підрядним умови і головним, що переривається неповним підрядним допусту. Ця конструкція акцентує увагу на логічному процесі мислення Шерлока Холмса та його підході до розслідувань. Описане речення виражає аргумент, а наслідок імлікується [Те, що вбивцею є хаунд, сходе на правду, яким би неймовірним це не здавалося].

На екранах до цієї фрази додаються дії Холмса, що демонструють його тверде переконання через логічний аналіз і спостереження, а не через інтуїцію. Візуальний контекст підсилює авторитетність, що відповідає стилю тону оригіналу. Міміка Шерлока Холмса відіграє важливу роль у передачі його мисленнєвого процесу: вираз обличчя, що демонструє зосередженість і глибокі роздуми, свідчить про ретельний аналіз ситуації. Легке нахилення голови, сфокусований і напружений погляд, а також напруження у ділянці брів сигналізують про інтенсивну розумову діяльність. Такий невербальний супровід посилює сприйняття висловленого висновку як результату систематичного та обґрунтованого розгляду фактів, а не випадкової гіпотези.

Автори субтитрів точно передають структуру підрядного речення, проте уникають перекладу дієслова *must* як частини складного присудку, через що речення набуває прямолінійної форми, що робить його доступнішим для

широкої аудиторії. При цьому основний зміст зберігається, а авторська модальність втрачається.

Авторський переклад спрощує структуру речення, замінюючи складнопідрядне речення *whatever remains* словом *рештою*. Ця заміна дещо спрощує структуру міркувань Холмса. При цьому дещо змінюється і модальність – з більш вірогідного припущення, вираженого *must*, на меш вірогідне *може*. Модальне дієслово *must* підкреслює переконаність Холмса у тому, що ключем до розгадки є хаунд, яким би маловірогідним це не здавалося. В авторському перекладі модальність значно слабша, оскільки використано вираз *може бути*, що знижує впевненість у висловлюванні і робить акцент на припущенні, а не на твердому знанні.

Оригінальна репліка Шерлока Холмса виражає впевнений логічний аналіз, що потребує точного мовного та концептуального трактування. Автори субтитрів та авторський переклад зберігають основний зміст, але спрощують структуру і варіюють категоричність, що може вплинути на сприйняття персонажа та його методів розслідування.

Наступний приклад містить **каламбур**, який виникає як результат взаємодії візуального і вербального модусів:

Оригінал. Holmes: *Because dead men get listened to, he needed to do more than kill you. He had to discredit every word you ever said about your father. And he had the means right at his feet.*

Субтитри. Холмс: *Бо мертвим вірять, треба було не вбити тебе, а дискредитувати те, що ти казав про свого батька. А зброя була просто під носом.*

Авторський переклад. Холмс: *У мертвих більше переваг. Твоя смерть не була йому «на руку». Він хотів дискредитувати те, що ти казав про свого батька. Спосіб був під боком.*

Холмс, Ватсон, Інспектор Лестрейд та Генрі перебувають на болоті. Вони знаходять доктора Франкленда з собакою-роботом, і остаточно впевнюються в тому, що ключем до розкриття злочинів і є ця собака-робот з проєкту ХАУНД.

Оригінал відображає причинно-наслідкове мислення Холмса: складнопідрядне речення причини, складнопідрядне означальне і просте, пов'язане з означальним наслідковим зв'язком. Модальне дієслово *need* імплікує цинізм злочинця. Фразеологізм *right at one's feet* позначає легкість доступу злочинця до засобів дискредитації. Взаємодія мовлення і візуального ряду створює вербально-візуальну мовну гру, актуалізуючи буквально значення фразеологізму *right at one's feet*: болото, перетворене на територію жаху за допомогою собаки-робота, в буквальному сенсі знаходилося у нього під ногами.

Автори субтитрів з'єднують два перших речення в одне, що ускладнює конструкцію. Необхідність передається словом *треба*. Фразеологізм *right at one's feet* замінюється культурним еквівалентом: *була просто під носом*, через що втрачається вербально-візуальний каламбур.

Авторський переклад спрощує синтаксис першого речення, поділяючи його на два простих. Необхідність замінюється волевиявленням (*бути необхідним* → *хотіти*) шляхом модуляції. Модуляцію тлумачимо згідно з Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне, як «варіацію форми повідомлення, отриману шляхом зміни точки зору» [53, с. 36]. Модуляція є релевантною, коли дослівний переклад може сприйматися як неприродний реципієнтами цільового тексту. Фразеологізм передається українським культурним еквівалентом *бути від боком*.

В обох перекладах каламбур втрачається. Втрата модальності і каламбуру частково позначається і на послабленні в перекладі іронії / сарказму, що є характерною рисою мовлення Холмса.

У корпусі дослідження зареєстровані і випадки **діалогічної** дедукції, як у поданому нижче прикладі, де наслідок, тобто умовивід Холмса, формується і вербалізується в діалозі з доктором Степлтоном:

Оригінал: Sherlock Holmes: *Right, Thatcher's a more likely bet than Churchill.*

Dr Stapleton: *That's the password?*

Sherlock Holmes: *No! With a man like Major Barrymore, only first name terms would do.*

Автори субтитрів: Шерлок Холмс: *Отже, швидше Тетчер, ніж Черчилль*

Доктор Степлтон: *То це пароль?*

Шерлок Холмс: *Ні, такі як майор Барімор використовують імена*

Авторський переклад: Шерлок Холмс: *Тому, ймовірніше Тетчер, ніж Черчилль*

Доктор Степлтон: *Це і є шифр?*

Шерлок Холмс: *Ні, такі як майор обирають імена*

Шерлок Холмс та Джон Ватсон перебувають у надсекретній базі. Їм допомагає доктор Степлтон. Шерлок Холмс думає над ймовірним шифром.

В оригінальному тексті Холмс робить припущення, що більш ймовірним кодом доступу є Тетчер. Сурядний зв'язок між частинами речення *Thatcher's a more likely bet than Churchill* вказує на оцінку ймовірності. Використання терміну *first name terms* вказує на притаманні британській культурі устої, де спілкування з людьми, називаючи їх по імені, підкреслює неформальність і близькість у стосунках, а також те, що саме такий стиль спілкування, вірогідно, є притаманним людині в статусі майора, на думку Холмса.

Переклад авторів субтитрів значно спрощує структуру, не зберігаючи повною мірою тонкість британських імлікацій. Фраза *first name terms* замінена на *використовують імена*, що є менш точним і більш загальним.

У той же час акцент на Тетчер і Черчиллі збережений, але питання про шифр, поставлене доктором Степлтон, зазнає спрощення, що також знижує рівень деталізації.

Авторський переклад також має тенденцію до спрощення, зберігаючи основний зміст, але замінюючи *first name terms* на *обирають імена*. Це робить переклад більш доступним, але менш точним у передачі оригінального значення.

Використання терміну *ймовірніше* замість *more likely* робить фразу менш категоричною та наближає її до повсякденної мови, зменшуючи формальність оригіналу.

Оригінальний текст є більш складним і точним у відображенні контексту, зокрема у передачі стосунків, типових для офіцера. Він зберігає елементи британського стилю, зокрема стриманість.

Автори субтитрів спрощують конструкцію, зміщують акценти, що призводить до меншої глибини, особливо у відображенні культурних нюансів.

Авторський переклад ближчий до оригіналу, але також знижує рівень точності через спрощену граматичну структуру та менш точне вживання термінів.

Обидва переклади передають основний зміст оригіналу, однак спрощують синтаксичні конструкції, що призводить до втрати деяких культурних і стилістичних акцентів. Відсутність точного відтворення фрази *first name terms* в авторах субтитрах та авторському перекладі знижує глибину перекладу та ефект англійської стриманості та сарказму, властиві персонажу Холмса.

Проаналізуємо ще один подібний приклад:

Оригінал: Sherlock Holmes: *We take you back out onto the moor.*

Henry: *OK*

Sherlock Holmes: *And see if anything attacks you.*

John Watson: *What?*

Sherlock Holmes: *That should bring things to a head.*

Автори субтитрів: Шерлок Холмс: *Знову підете на болото*

Генрі: *Добре*

Шерлок Холмс: *Може хтось на Вас нападе*

Джон Ватсон: *Що?*

Шерлок Холмс: *Може він щось згадає*

Авторський переклад: Шерлок Холмс: *Знову підете на болото*

Генрі: *Добре*

Шерлок Холмс: *Може Ви будете не самі*

Джон Ватсон: *Як?*

Шерлок Холмс: *Ймовірна атака може допомогти все згадати*

Шерлок Холмс та Джон Ватсон знаходяться у будинку Генрі. Шерлок Холмс пропонує Генрі піти до того самого місця злочину.

У вихідному тексті застосовано кілька ідіоматичних виразів. Зокрема, фраза *bring things to a head* означає досягнення важливого моменту чи розв'язку проблеми. Цей вираз не має буквального значення й використовується для вираження ідеї, пов'язаної з розкриттям таємниці. У виразі *should bring things to a head* присутня модальність, виражена через дієслово *should*, яке вказує на ймовірність або можливий результат. Це надає фразі менш категоричний характер, що дозволяє зробити припущення без надмірної визначеності, характерної для манери мовлення Шерлока Холмса.

Ідіоматичні вирази оригіналу, такі як *bring things to a head*, не відображені в авторах субтитрів. Вираз *може хтось на Вас нападе* є більш буквальним, що знижує глибину й абстрактність оригінального змісту. У субтитрах не передано і модальності, що була присутня в оригінальному реченні за допомогою дієслова *should*. Це робить переклад більш категоричним і позбавленим гнучкості, що дозволяє зробити менше припущень і висловити твердження з більшою впевненістю.

Як і в авторах субтитрів, в авторському перекладі не передано оригінальний ідіоматичний вираз *bring things to a head*. Замість цього надано інше формулювання, яке зберігає загальний зміст, але є менш ідіоматичним. У цьому перекладі також використано модальність через слово *може* (в *може Ви будете не самі* та *може допомогти*), однак без тонкої відстороненості, яку забезпечує використання *should* в оригіналі. Це робить висловлювання більш категоричним.

Оригінал містить складні ідіоматичні вирази, що дають висловлюванню абстрактність і багатозначність. Переклади (авторів субтитрів та авторський) спрощують ці вирази, що зменшує глибину й відтінки значень оригіналу.

У оригіналі використано дієслово *should*, яке створює припущення або ймовірність. Переклади ж використовують слово *може*, що робить висловлювання менш тонким і більш категоричним.

В оригінальному тексті Холмс фокусується на тому, що відвідування болота може привести до важливих відкриттів, тоді як у перекладах акцент робиться на можливих конкретних подіях, таких як напад або спогади.

Отже, обидва переклади зберігають основний зміст, але спрощують і втрачають відтінки іронії, абстракції та непевності, які були присутні в оригіналі.

Загалом, при відтворенні дедуктивного мовлення Холмса спостерігається спрощення як синтаксичної, так і морфологічної структури, результатом чого стає втрата частини смислових нюансів, які є притаманними оригіналу, насамперед іронії. Ще одним наслідком спрощення є втрата смислів, які конструюються за участі візуального модусу.

2.3. Відтворення повсякденного мовлення Шерлока Холмса

Повсякденне мовлення розуміємо як невимушене мовлення розмовного стилю, спрямоване на обмін думками, оцінками, вирішення поточних проблем. Для цього типу мовлення Холмса характерними є іронія, сарказм, вживання ідіом, жартів, стилістичних фігур – метафори, гіперболи, метонімії тощо. Почнемо аналіз з прикладів іронії.

Розміщений нижче приклад ілюструє переклад **іронії/сарказму**:

Оригінал: Sherlock Holmes: *What was that noise downstairs?*

John Watson: *Oh, it was Mrs Hudson laughing.*

Sherlock Holmes: *Hmm, it sounded like she was torturing an owl.*

Автори субтитрів: Шерлок Холмс: *Що це за шум внизу?*

Джон Ватсон: *Місіс Хадсон сміялася*

Шерлок Холмс: *Наче сові хвоста крутять*

Авторський переклад: Шерлок Холмс: *Кого там вбивають?*

Джон Ватсон: *Micic Хадсон сміялася.*

Шерлок Холмс: *Наче сові вуха надувають*

Шерлок Холмс виголошує тост на весіллі Джона Ватсона та його дружини Мері. Він ділиться історією, як Джон Ватсон просив Шерлока стати його дружкою на весіллі. У той час Шерлок Холмс проводив експеримент над людським оком.

У висловлюванні *It sounded like she was torturing an owl* використовується підрядне порівняльне речення, яке роз'яснює, який саме звук почув Холмс. Це не просто опис, але й елемент іронії, який виникає через вживання словосполучки *torturing an owl*, що надає ситуації абсурдного та смішного забарвлення.

Риторичне запитання *What was that noise downstairs?* більше служить для того, щоб звернути увагу на дивність ситуації, ніж для з'ясування обставин. Риторичність підсилюється інтонацією питання.

Використання дієслова *sounded* у минулому часі свідчить про те, що Холмс уже зробив висновок, а не просто намагається з'ясувати ситуацію. Фраза *it sounded like* передає відчуття невпевненості, що підтверджує здогад Холмса, оснований на досвіді.

Субтитри спрощують конструкцію висловлювання Холмса, зводячи її до простого питального речення. Порівняння *Наче сові хвоста крутять* позбавляє оригінальної іронії і змінює сенс абсурдного порівняння. Вираз *torturing an owl* спрощується до *крутять хвоста*, що позбавляє складності і контексту оригінального виразу. Модальність оригіналу, яка передавала здогад і невпевненість, не відтворюється.

Авторський переклад також спрощує структуру висловлювання Холмса. Заміна оригінального виразу на *Наче сові вуха надувають* надає ситуації новий контекст і емоційне забарвлення. Цей варіант менш іронічний, але все одно намагається передати комічність через абсурд. Як і в авторів субтитрів, модальність оригіналу залишається не переданою.

У всіх версіях цей момент підкріплюється зовнішністю Холмса, що розмірковує над дивним звуком, підсилюючи іронічний ефект, однак в перекладах цей ефект послаблений. Слід враховувати, що важливу роль у сприйнятті репліки відіграють невербальні засоби – зокрема, міміка та інтонація Шерлока Холмса. Вони підкреслюють іронічний зміст висловлювання та формують відповідне враження у глядача. Такі паралінгвістичні елементи здатні частково компенсувати втрати, що виникають унаслідок неточного перекладу, або, навпаки, підсилювати комічний ефект. Однак у субтитрованому варіанті їхній вплив суттєво послаблюється, оскільки увага реципієнта здебільшого зосереджується на читанні тексту, а не на невербальних проявах персонажа. Отже, для повноцінної передачі іронії у перекладі подібних висловлювань необхідно враховувати цілу низку факторів: візуальний контекст (зокрема, той факт, що сцена передуює експерименту над людським оком), психологічну характеристику персонажа (раціональність, емоційна стриманість, схильність до сарказму), а також мовні засоби вираження іронії. Втрата хоча б одного з перелічених компонентів призводить до спрощення образу героя та зменшення загального іронічного ефекту сцени.

Обидва переклади передають основний зміст, але втрачають іронічний і саркастичний характер оригіналу через спрощення мовної конструкції та зміну метафор.

Наступний приклад також є втіленням сарказму:

Оригінал: John Watson: *Try and remember there's a woman who might die.*

Sherlock Holmes: *What for? There's hospitals full of people dying, Doctor.*

Why don't you go and cry by their bedside and see what good it does them?

Автори субтитрів: Джон Ватсон: *Не забувай, на кону життя жінки*

Шерлок Холмс: *То і що? У лікарні повно людей, які при смерті, докторе.*

Іди поплач біля їхніх койок, раптом допоможе

Авторський переклад: Джон Ватсон: *Насамперед не забувай про жінку*

Шерлок Холмс: *І що? У лікарні мільйони людей, які прощаються зі світом, докторе. Іди до них, пусти сльозу, може стане краще*

Шерлок Холмс та Джон Ватсон знаходяться у лабораторії. Містер Ватсон нагадує про те, що слід не забувати про заручницю. Це висловлювання звучить як насмішка над безпідставністю емоцій, але також акцентує на прагматизмі Холмса, підкреслюючи його байдужість і холодне ставлення до людських страждань.

Автори субтитрів зберігають основну суть сарказму, але втрачають частину імплікацій через використання виразу *поплач біля їхніх койок*, який звучить менш гостро, ніж оригінал. Висміювання бездіяльності емоцій у субтитрах втрачає свою силу. Сарказм збережено, але він втрачає свою гостроту через спрощення фрази *раптом допоможе*, що звучить м'якше й нейтральніше, ніж оригінал, де Холмс висміює спроби полегшити ситуацію через емоції.

Авторський переклад робить висловлювання Холмса ще більш категоричним і менш іронічним, а зміна формулювання в частині *пусти сльозу, може стане краще* знижує рівень сарказму. Використання слова *мільйони* підсилює відчуття глобальності ситуації, але дещо віддаляє переклад від початкового смислового тону. Авторський варіант значно змінює тон сарказму, додаючи більшої категоричності та рішучості, а також позбавляючи висловлювання Холмса тонкої іронії. Замість сарказму звучить більше констатація факту із певною жорсткістю.

Шерлок Холмс саркастично реагує на емоційну реакцію Джона Ватсона, наголошуючи на тому, що страждання – це частина реальності, з якою нічого не можна зробити, навіть якщо співчувати. Сарказм Холмса показує його відсторонене ставлення до ситуації та підкреслює відсутність ілюзій щодо ефективності емоційних проявів. Обидва переклади виконують свою функцію передачі основного змісту, але суттєво змінюють стиль і глибину сарказму, характерного для оригіналу.

Приклад, поданий нижче, відображає відтворення іронії/сарказму:

Sherlock Holmes: *There are lives at stake, Sherlock. Actual human lives! Just so I know, do you care about that at all?*

Sherlock Holmes: *Will caring about them help save them?*

John Watson: *Nope*

Sherlock Holmes: *Then I'll continue not to make that mistake.*

Автори субтитрів: Джон Ватсон: *На конц життя, Шерлоку, справжні людські життя. Просто цікаво: тебе це взагалі хвилює?*

Шерлок Холмс: *Це якось допоможе їх врятувати?*

Джон Ватсон: *Ні*

Шерлок Холмс: *Тоді я і далі уникатиму цієї помилку*

Авторський переклад: Джон Ватсон: *Це життя невинних, Шерлоку. Ти це взагалі розумієш?*

Шерлок Холмс: *Це якось допоможе їх врятувати?*

Джон Ватсон: *Ні*

Шерлок Холмс: *Тоді все так і залишиться. Я не буду про це турбуватись*

Джон Ватсон та Шерлок Холмс знаходяться вдома. Вони сперечаються, бо Шерлоку Холмсу неважливі життя людей. Запитуючи, чи допоможе турбота про людей врятувати їх, Холмс підкреслює, що емоційна реакція не має жодного впливу на результат, і, як наслідок, він відмовляється брати участь у «непродуктивних» переживаннях. Сарказм Холмса служить як спосіб продемонструвати його відстороненість і відсутність віри у важливість співчуття в даній ситуації.

Автори субтитрів зберігають ідею діалогу, але сарказм Холмса втрачений у більш простій формі вираження. Замість демонстрації його байдужості до людських життів, переклад більше фокусується на нейтральних питаннях без виразного емоційного забарвлення. Вислів *уникатиму цієї помилки* звучить менш різко і менш іронічно, що зменшує ефект відмови Холмса від емоцій.

Авторський переклад знижує рівень сарказму через категоричність висловлювання *я не буду про це турбуватись*. Висловлювання Холмса тут виглядає більш прямолінійним і менш іронічним, ніж у оригіналі, де Холмс знову робить акцент на відмові від емоцій, але через формулювання акцентується на його байдужості. Це зроблено більш категорично, без

саркастичного підтексту.

В оригіналі Холмс демонструє байдужість до емоційних аспектів ситуації, ставлячи риторичне запитання про співчуття та його користь. Це підкреслює його прагматичне і відсторонене ставлення до людей, що дозволяє йому відмовлятися від емоційних реакцій. Сарказм служить як ефективний спосіб підкреслити, що він не вважає співчуття і переживання важливими в розв'язанні проблеми.

Спрощення висловлювання та зменшення сарказму у субтитрах знижує ефект сарказму. Субтитри зосереджуються на логічних питаннях без емоційного підтексту, що робить вираз Холмса менш гострим і безжальним, ніж у оригіналі (заміна «не робити цієї помилки» на «уникатиму цієї помилки»).

Порівняно з оригіналом, авторський переклад робить висловлювання Холмса більш категоричним і менш іронічним. Вислів *я не буду про це турбуватись* звучить жорсткіше і категоричніше, що зменшує рівень сарказму в його позиції.

Відтак, оригінальний текст містить сарказм, який акцентує на прагматичному і холодному ставленні Холмса до емоцій. Субтитри передають основний зміст, але рівень сарказму значно слабший через спрощення мови. Авторський переклад зберігає основну ідею, але робить висловлювання Холмса більш категоричним, що зменшує елемент сарказму і іронії. Обидва переклади досягають комунікативної мети, але втрачають виразний сарказм оригіналу, що є важливим елементом характеру Шерлока Холмса.

Розміщений нижче приклад ілюструє переклад **метафори**:

Оригінал: *Sherlock Holmes: All that matters to me is the work! Without that, my brain rots!*

Автори субтитрів: Шерлок Холмс: *Для мене важлива лише робота, без неї мій мозок гниє*

Авторський переклад: Шерлок Холмс: *Робота для мене на першому місці, я просто не можу без неї*

Вдома під час розмови з Джоном Ватсоном Шерлок Холмс наполягає на тому, що йому важлива його робота, а не Сонячна система.

Метафора в репліці Шерлока Холмса підкреслює критичну важливість роботи для нього, яку він порівнює з основною життєвою силою. Якщо ця діяльність відсутня, його *мозок гниє*, що є сильною метафорою розпаду його розумових здібностей.

Автори субтитрів зберігають метафору *мозок гниє*, але змінюють синтаксичну структуру речення, усуваючи емпфазу, що зосереджує увагу на тому, що робота для Холмса має основне значення. Це робить переклад більш стислим і менш емоційно насиченим.

У авторському варіанті перекладу втрачається частина глибини метафори про "гниття мозку", і акцент зміщується на пряме твердження про те, що робота для Шерлока є першочерговою. Інтонація стає більш прагматичною.

Автори субтитрів пропонують скорочену версію оригіналу, що робить переклад компактнішим, але зменшує емоційну напругу. Метафора зберігається, але її використання обмежується. Авторський переклад значно спрощує структуру і замінює метафору на більш пряму, що надає репліці більш категоричний і менш іронічний характер.

Обидва переклади адекватно передають загальний зміст оригіналу, але втрачають певну глибину і емоційність, особливо через спрощення або відмову від метафоричної частини. Це знижує драматизм і специфічний стиль мовлення Холмса.

Наступний приклад демонструє інший варіант метафори:

John Watson: *You didn't even change your clothes.*

Оригінал: Sherlock Holmes: Then it's time *to add a splash of colour.*

Автори субтитрів: Джон Ватсон: *Ти навіть не перевдягнувся*

Шерлок Холмс: *Зараз додамо кольору*

Авторський переклад: Джон Ватсон: *Ти навіть не перевдягнувся*

Шерлок Холмс: *Зараз побачиш «родзинку»*

Шерлок Холмс та Джон Ватсон прямують до квартири злочинниці, Ірен

Адлер.

Метафора *add a splash of colour* означає, що ситуація потребує чогось яскравого, виразного, що змінить хід подій або приверне увагу. Це може бути елемент або дія, яка виводить ситуацію за межі буденного й підкреслює її важливість.

Символіка метафори створює асоціації з неочікуваним або динамічним моментом, що привносить новий вимір в те, що відбувається.

Автори субтитрів відтворюють метафору *add a splash of colour* як *зараз додамо кольору*, зберігаючи денотативний смисл, але втрачаючи образну глибину оригіналу. Відсутність слова *splash* не передає того ефекту раптовості та враження, який вкладений у метафору. Метафора в перекладі стає спрощеною, але все ж залишає відчуття, що ситуація зміниться, й додавання кольору створює новий, яскравий акцент.

У авторському перекладі метафора *add a splash of colour* замінена на *побачиши родзинку*, що змінює акценти. *Родзинка* означає якусь цікаву, незвичну деталь, яка додає особливості ситуації, робить її більш значущою або привабливою. Заміна метафори змінює тон: "родзинка" може бути менш драматичною або несподіваною, ніж "splash of colour". Це спрощує образ і відсуває увагу від ефекту несподіванки, на користь цікавої, але менш глибокої особливості.

Усі варіанти передають основний денотативний смисл, але кожен має свої нюанси. Оригінальна метафора вражає своєю образністю та динамічністю, тоді як субтитри і авторський переклад зберігають суть, але втрачають деяку складність і глибину оригіналу.

Наступний приклад ілюструє переклад метафори:

Оригінал: *Sherlock Holmes: Mrs Hudson has been attacked by an American. I'm restoring balance to the universe*

Автори субтитрів: Шерлок Холмс: Американці схопили Місіс Хадсон. Я відновлюю рівновагу у Всесвіті

Авторський переклад: Шерлок Холмс: Американці прив'язали Місіс

Хадсон. Я повертаю рівновагу у Всесвіті

Джон Ватсон повертається додому та дізнається про напад на місис Хадсон.

Метафора, використана Шерлоком Холмсом, порівнює його дію в конкретній ситуації з ширшим і більш важливим процесом «відновлення балансу у Всесвіті», що надає його вчинкам значення, набагато більше за масштаби окремої події. Слово *restoring* натякає на його намір відновити гармонію після її порушення, підкреслюючи серйозність і глибину ситуації.

Автори субтитрів спрощують висловлювання, замінюючи *has been attacked* на *схопили*. Це зменшує масштабність і важливість події, роблячи ситуацію більш буденною і менш емоційно напруженою. Проте фраза *відновлюю рівновагу у Всесвіті* залишає елемент метафори, хоча і в менш емоційно насиченому вигляді.

Авторський переклад також спрощує формулювання, де слово *прив'язали* замінює більш драматичне *attacked*. Це знижує серйозність ситуації, роблячи її менш напруженою та драматичною в порівнянні з оригіналом. Однак вираз *повертаю рівновагу у Всесвіті* зберігається, хоча метафора виглядає менш іронічною та менш насиченою.

Обидва переклади прагнуть донести основну ідею оригіналу, але втрачають глибину і сарказм, які є характерними для Шерлока Холмса. Спрощення структури та заміна слів знижують драматизм і величину метафори, перетворюючи її на більш звичайне й менш емоційно насичене висловлювання. Це робить переклади менш виразними та зменшує їхній емоційний вплив.

Приклад, представлений нижче, містить **метонімію**. Ми наводимо його в контексті діалогу, оскільки слово-антецедент, важливе для інтерпретації репліки Холмса, міститься в репліці попереднього мовця:

Оригінал: Official: *We have kept a lot of people successfully in the dark about this little fact, Mr Holmes.*

Holmes: *I'm not the Commonwealth.*

Субтитри: Службовець: *Поки що нам вдавалося приховувати від людей*

цей факт, Містере Холмс.

Холмс: *Я не просто людина.*

Авторський переклад: Службовець: *Ми успішно приховували цей факт до Вас, Містере Холмс.*

Холмс: *Я не як всі.*

Ватсон та Холмс знаходяться у Букінгемському палаці, де обговорюють деталі справи з братом Холмса Майкрофтом та іншим службовцем.

Фраза *I'm not the Commonwealth* є метонімією. Холмс заперечує свою приналежність до Британської співдружності націй як бюрократичної, офіційної системи, яка подекуди приховує факти або маніпулює фактами задля досягнення лише їй відомих цілей. Термін *the Commonwealth* відсилає до Холмса як частина до цілого. Заперечуючи метонімічну приналежність до Британської співдружності націй як частина до цілого, Холмс підкреслює свою індивідуальність і автономність, незалежність від державних інститутів, що надає його висловлюванню відтінку сарказму по відношенню до представників офіційної системи, з якими він розмовляє і над якими глузує.

Така інтерпретація підтримується візуальним рядом, адже сцена розгортається в Букінгемському палаці, який є центром Співдружності.

У субтитрах метонімія втрачається, а з нею і відтінок сарказму. Фраза *Я не просто людина* вказує, що Холмс хоче підкреслити свою унікальність, але не передає відмежування Холмса від офіційних структур, яке імплікує метонімія в оригіналі.

У авторському перекладі вислів *Я не як всі* наголошує на індивідуальності Холмса, проте втрачає значення відокремленості Холмса від офіційних структур влади, небажання бути частиною системи державних установ.

Обидва переклади зберігають раціональний зміст оригіналу, проте, через спрощення синтаксису та втрату метонімії не передають усіх смислових нюансів.

Наступні приклади ілюструють відтворення в перекладі **гумористичної ідіоматичності** мовлення Холмса:

Оригінал: John Watson: *So you take it out on the wall?*

Sherlock Holmes: *The wall had it coming*

Автори субтитрів: Джон Ватсон: *А винна стіна?*

Шерлок Холмс: *Вона сама напросилась*

Авторський переклад: Джон Ватсон: *До чого тут стіна?*

Шерлок Холмс: *Не мої проблеми*

Шерлок Холмс скаржиться Джону Ватсону, що в нього немає справ та йому нудно вдома та з нудьги він стріляє по стіні та іншій частині дому.

Вислів *The wall had it coming* є прикладом ідіоматичного гумористичного виразу, типового для Шерлока Холмса. Тут Холмс використовує ідіому, що означає, що щось (стіна) отримало те, на що заслуговувало через свої вчинки чи провини. У даному контексті він не має на увазі, що стіна справді винна, а з гумором пояснює свою агресію по відношенню до неї. Вираз *The wall had it coming* несе в собі елемент іронії, оскільки стіна не може бути причиною агресії Холмса, а ця фраза підкреслює його іронічне ставлення до ситуації та відображає настрій Холмса, який серйозно переживає через свою ситуацію (нудьгу і відсутність справ). Це є прикладом його схильності до сарказму та гумору навіть у повсякденних ситуаціях. При цьому гумор в його висловлюванні створює дистанцію між ним і ситуацією, підкреслюючи його відчуття контролю та самовпевненості.

Автори субтитрів зберігають гумор і точно передають суть оригіналу. Фраза *Вона сама напросилась* є близькою до ідіоми *had it coming*, що передає ідею того, що стіна сама «запросила» свою долю через свої дії. Цей варіант зберігає гумор і іронічний тон Холмса, адже він не сприймає свою агресію серйозно.

Авторський переклад *Не мої проблеми* знижує рівень гумору та втрачає ідіоматичний підтекст оригіналу. Ця фраза звучить більш відсторонено і серйозно, не передаючи той жартівливий відтінок, що є у *The wall had it coming*. Переклад більше підкреслює дистанціювання Холмса від проблем, але не зберігає того ж легкого тону.

Візуальний контекст сцени зображує Холмса, який, ймовірно, переживає момент фізичної чи емоційної активності, що відповідає його висловлюванню. Слова про стіну мають гумористичне забарвлення, адже вони відображають настрій Холмса, який намагається знайти розрядку в ситуації, коли йому нудно.

Обидва переклади виражають зміст оригіналу, однак автори субтитрів краще зображають гумор та іронію, властиві Шерлоку Холмсу. Авторський переклад втрачає частину гумористичного підтексту, що робить його менш іронічним. Субтитри краще передають емоційний тон оригіналу, тоді як авторський переклад звучить більш формально і стримано.

Оригінал: Sherlock Holmes: *Don't snivel, Mrs Hudson, it'll do nothing to impede the flight of a bullet.*

Автори субтитрів: Шерлок Холмс: *Не скигліть, Місіс Хадсон. Я наврядчи зможу зупинити кулю.*

Авторський переклад: Шерлок Холмс: *Спокійно, Місіс Хадсон. Я не експерт зі зупинення куль.*

Шерлок Холмс повертається додому та бачить трьох невідомих чоловіків, які зв'язали Місіс Хадсон та погрожують пістолетом. Шерлок Холмс помічає сліди боротьби та те, що Місіс Хадсон постраждала під час допиту нападників.

Оригінальна фраза Холмса поєднує гумор та іронію, які він проявляє навіть у загрозовій, критичній ситуації. Цікавим є те, що поряд з нейтрально-розмовним дієсловом *snivel*, вжитим на позначення скигління місіс Хадсон, Холмс вживає дієслово *impede*, яке належить до літературно-формального прошарку лексичного складу англійської мови. Укупі з абсурдним через свою очевидність твердженням про неспроможність зупинити кулю скиглінням, цей контраст стилістичних пластів створює комічний ефект, адже зрозуміло, що у цій ситуації скигління не має сенсу.

У субтитрах і в авторському перекладі гумор зберігається, але втрачає свою гостроту через втрату стилістичного контрасту, а також через те, що спроможність чи неспроможність зупинити кулю пов'язується не зі скиглінням

місіс Хадсон, а з можливостями Холмса. Відтак, переклади є досить прямолінійними і не передають повною мірою тон оригіналу. В оригіналі вживано конструкцію майбутнього часу, що додає виразу стриманості. У перекладах цей аспект спрощується, що змінює настрій фрази та робить її більш категоричною або менш іронічною.

Переклади передають ідею оригіналу, однак гумор і стиль оригінального висловлювання частково змінені. Переклади роблять реакцію Холмса більш серйозною і менш глибокою, знижуючи рівень іронії та абсурдності ситуації.

Оригінал: Mrs. Hudson: *Oh, I'm sure something will turn up, Sherlock. A nice murder. That'll cheer you up.*

Sherlock Holmes: *Mmm. Can't come too soon.*

Автори субтитрів: Місіс Хадсон: *Нічого, щось таки станеться, Шерлоку. Якесь гарне вбивство. Воно Вас взбадьорить*

Шерлок Холмс: *Хм. Давно пора*

Авторський переклад: Місіс Хадсон: *Точно щось виникне, Шерлоку. Якийсь цікавий злочин. Він Вас взбадьорить*

Шерлок Холмс: *Хм. Я в очікуванні*

Вдома під час розмови з Місіс Хадсон Шерлок Холмс скаржиться, що в нього немає справ та йому нудно.

В оригіналі іронія проявляється, коли Місіс Хадсон жартує про "гарне вбивство", що могло б розвеселити Холмса. Шерлок Холмс недвозначно натякає, що не бачить проблеми в тому, щоб розслідувати злочин, а навіть чекає, коли щось трапиться. Оригінальний вираз *Can't come too soon* є ідіоматичним і означає *Чим раніше, тим краще* з саркастичним підтекстом, вказуючи на скептицизм і навіть розчарування Холмса від відсутності нових справ, і, водночас, нетерпіння долучитися до розслідування нового злочину. Сарказм допомагає Холмсу зберігати холоднокровність за допомогою гумору.

Цей сарказм частково зникає в перекладах. У авторів субтитрів відповідь Холмса звучить менш саркастично через використання фрази *Давно пора*, що надає висловлюванню більш прямолінійний відтінок.

У авторському перекладі *Я в очікуванні* також менш гостре і не так виразно передає холоднокривність і сарказм оригіналу, що позбавляє його колориту і не дає такого емоційного тону, як у оригіналі. Також фраза, вжита в перекладі, є нейтральною, тоді як в оригіналі вжито ідіоматичний вираз.

Переклади досягли основної мети, але гумор і сарказм, що характерні для Холмса, значно послаблюються. В авторів субтитрів і авторському перекладі увага більше зосереджена на самому злочині (*гарне вбивство; цікавий злочин*), а не на гумористичному, іронічному ставленні Холмса до ситуації.

Оригінал: Inspector: *Inside it was this*

Sherlock Holmes: *You haven't opened it?*

Inspector: *It's addressed to you, isn't it? We've X-rayed it. It's not booby-trapped.*

Sherlock Holmes: *How reassuring.*

Автори субтитрів: Інспектор: *Ось, що було всередині*

Шерлок Холмс: *Не розпечували?*

Інспектор: *Ну він же Вам адресований. Ми просвітили конверт, це не бомба*

Шерлок Холмс: *Просто гора з пліч*

Авторський переклад: Інспектор: *Це було всередині*

Шерлок Холмс: *Не розпечували?*

Інспектор: *Його надіслали Вам. Ми перевірили, все чисто*

Шерлок Холмс: *Ах яка радість*

Шерлок Холмс та Джон Ватсон знаходяться в кабінеті інспектора Лейстреда, щоб дізнатися про вибух в їхній квартирі.

Висловлювання Шерлока Холмса *How reassuring* має іронічний підтекст. Холмс не вірить у те, що інспектор переконливо доводить безпеку конверту. Це саркастичне зауваження підкреслює безглуздість зайвих запевнень у ситуації, коли реальна небезпека вибуху вже була очевидною. Іронія полягає в тому, що Шерлок Холмс виражає скептицизм щодо надмірних запевнянь інспектора.

У авторів субтитрів іронія виражена через вислів *гора з пліч*, що є менш

гострим і саркастичним варіантом оригіналу. Тут передано загальне почуття полегшення, але без виразного сарказму, що робить фразу менш іронічною та більше нейтральною.

В авторському перекладі вираз *Ах яка радість* також несе іронічний підтекст, проте він більш прямолінійний і категоричний. Це саркастичне зауваження відносно "радісті" через те, що конверт не вибуховий. Іронія тут більш очевидна, але її рівень менш витончений, ніж в оригіналі.

Візуально сцена підкреслює процес перевірки конверту інспектором і Холмсом, що створює напругу. Іронія з боку Холмса полягає в контрасті між серйозною атмосферою перевірки та очевидною безпекою, яку він вважає надмірною. Візуально ситуація виглядає так, ніби напруга є зайвою, адже реальної загрози вже не існує.

Обидва переклади втрачають частину оригінальної іронії, яка полягає в саркастичному ставленні Холмса до безпекових запевнень інспектора. Автори субтитрів виражають висловлювання нейтрального відтінку, в той час як авторський переклад робить сарказм більш очевидним. Обидва переклади втрачають ту легку іронію, яка була властива оригіналу.

Наступний приклад демонструє відтворення в перекладі **модальності** висловлювання:

Оригінал: Inspector Lestrade: *I can give you 2 minutes*

Sherlock Holmes: *May need longer*

Автори субтитрів: Інспектор Лейстред: *Даю 2 хвилини*

Шерлок Холмс: *Може не вистачити*

Авторський переклад: Інспектор Лейстред: *У Вас 2 хвилини*

Шерлок Холмс: *Недостатньо для нас*

Шерлок Холмс, Джон Ватсон та Інспектор Лейстред знаходяться на місці злочину, щоб виявити, що сталося. Вони аналізують справу про самогубство цивільної Дженніфер Уілсон.

В оригіналі у фразі *May need longer* Холмс використовує модальне дієслово *may*, що надає його висловлюванню відтінок невизначеності та

ймовірності. Це створює ефект стриманості й обережності, який є характерним для британського стилю мовлення, пом'якшуючи категоричність його заяви. Фраза не є прямим запереченням чи вимогою, а м'яким зауваженням, що може вказувати на можливість потреби в більшому часі для виконання завдання. Коли Інспектор Лейстред надає лише 2 хвилини, Холмс обережно зауважує, що цього часу, можливо, буде недостатньо для завершення необхідної роботи, яку він планує виконати. Модальне дієслово *may* створює відчуття невизначеності щодо того, скільки часу буде потрібно для розслідування. Це підкреслює делікатність і можливість, не висловлюючи категоричного запиту чи потреби. Разом з тим, це дієслово імплікує іронію, адже очевидно, що Холмсу знадобиться більше часу.

У субтитрах фраза Холмса спрощена, однак основна ідея збережена. Проте, втрачається модальність і невизначеність, яку передає слово *may* в оригіналі. Переклад *Може не вистачити* звучить більш категорично і рішуче, ніж у вихідному варіанті, що змінює інтонацію відповіді Холмса.

Авторський переклад спрощує конструкцію та робить висловлювання ще коротшим. Фраза *Недостатньо для нас* звучить більш категорично і не передає обережності, що була у оригіналі. Модальність, яка виражена через *may* в оригіналі, тут відсутня. Переклад додає впевненості та категоричності, що змінює тон Холмса, роблячи його менш гнучким і менш стриманим.

У всіх варіантах цей момент підкріплюється мімікою Холмса, який задумливо оцінює ситуацію. Однак у перекладах цей візуальний ефект може бути менш виразним через спрощення мовної форми, що зменшує ефект стриманості.

Обидва переклади передають основний сенс висловлювання Холмса, але втрачають його оригінальну обережність, м'якість та модальність оригіналу. Переклади звучать більш категорично і рішуче, ніж у оригіналі, де Холмс прагне зберегти певну невизначеність та стриманість у своєму висловлюванні.

Приклад, розміщений нижче, демонструє переклад прямої образи, не характерної для мовлення Холмса:

Оригінал: Sherlock Holmes: *Look at you lot. You are all so vacant*

Шерлок Холмс: *Дивлюсь на вас, такі порожні погляди*

Шерлок Холмс: *Люди, що за бездумне обличчя у вас*

Автори субтитрів: Шерлок Холмс: *Дивлюсь на вас, такі порожні погляди*

Авторський переклад: Шерлок Холмс: *Люди, що за бездумне обличчя у вас?*

Шерлок Холмс, Джон Ватсон, Місіс Хадсон знаходяться вдома. Інспектор Лейстред зі своєю командою проводять у них обшук. Шерлок Холмс розуміє деталі вбивства Дженніфер Уілсон та ділиться думками з Джоном Ватсоном, інспектором Лейстредом та іншими співробітниками поліції.

Оригінал складається з двох частин: пряме звертання (*Look at you lot*) і риторичне зауваження (*You are all so vacant*), яке демонструє зневагу до присутніх.

Переклади в субтитрах і авторському варіанті спрощують структуру. Автори субтитрів роблять акцент на "порожніх поглядах", що передає байдужість, але спрощує основне значення.

Авторський переклад використовує конструкцію *бездумне обличчя*, що трохи змінює акцент і зменшує тонку іронію оригіналу, хоча зберігає критичний відтінок.

Оригінал не містить модальних слів, однак риторичне питання і відсутність певного засудження підсилюють відчуття іронії та презирства. Переклади не відтворюють такої модальності, а замість цього пропонують більш прямолінійні варіанти, не підкреслюючи відстань, яку Холмс тримає між собою та іншими.

Оригінальне слово *vacant* вказує на відсутність емоцій чи розумового залучення. Автори субтитрів передають це через *порожні погляди*, що зберігає загальний сенс, але не передає всю глибину *vacant*.

В авторському перекладі використано *бездумне обличчя*, що фокусується на розумовій порожнечі, проте не повністю відтворює сенс оригіналу.

В оригіналі Холмс висловлює іронічне зауваження, демонструючи свою здатність помічати дрібні недоліки в людях. Переклади позбавляються цього іронічного підтексту, що робить фразу менш пронизаною критикою і більш буквальним висловлюванням.

Обидва переклади успішно передають основний зміст оригіналу, однак вони втрачають іронічні та стилістичні нюанси, характерні для мовлення Холмса. Автори субтитрів фокусуються на зовнішньому вигляді, спрощуючи вираз; авторський переклад додає більш критичний елемент, але втрачає відчуття відстороненості, яке є важливим аспектом оригінального контексту.

Висновки за розділом 2

У другому розділі було здійснено комплексний перекладацький аналіз мовлення Шерлока Холмса на матеріалі 108 фрагментів із серіалу, що включають як монологи, так і діалоги. Основну увагу приділено вивченню специфіки дедуктивного, іронічного та ідіоматичного мовлення персонажа в оригіналі та способів їхнього відтворення в українському субтитрованому перекладі.

Дослідження засвідчило, що мовлення Холмса відзначається високим рівнем інтелектуалізму, стилістичним багатством і риторичною складністю. Ці характеристики вкрай складно зберегти у субтитрах через обмеження простору, часу та необхідність врахування візуального ряду. У результаті перекладацьких рішень спостерігається тенденція до спрощення синтаксису, згладжування модальності та втрати іронічного або саркастичного підтексту.

Аналіз повсякденного мовлення персонажа (розділ 2.3) показав, що переклади часто нівелюють характерний для Холмса контраст між офіційним і розмовним стилем, зменшують емоційне та комічне навантаження реплік, що позначається на глибині образу. Також втрачається частина культурних конотацій та авторська стилістика.

Загалом, дослідження підтвердило, що ефективне субтитрування мовлення Шерлока Холмса потребує не лише лінгвістичної точності, а й глибокого розуміння стилістики, прагматики, контексту та міжмодального взаємозв'язку. Недотримання цих аспектів впливає на цілісність образу персонажа та його сприйняття глядачем.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Відображення стилю мовлення кінематографічного персонажа є складним об'єктом аналізу сучасного перекладознавства, оскільки вимагає не лише точної передачі смислових нюансів вербального модусу, а й врахування взаємодії вербального і невербального (інтонації, міміки, жестів) модусів, а також загального візуального ряду, в конструюванні смислів.

На синтаксичному рівні спостерігається тенденція до спрощення синтаксичної структури (поділ складних речень на прості, опущення компонентів речень, перехід від підрядності до сурядності), а також зміна тематичних акцентів, що частково може пояснюватися обмеженістю в часі і просторі, яку накладає на перекладача специфіка субтитрування. Проте синтаксичні зміни, як правило, не впливають на точність відтворення змісту оригіналу.

Найбільших втрат перекладачі зазнають на морфологічному рівні, де фіксується відмова від перекладу модальних дієслів у структурі присудку, що веде до втрати імпліцитних смислів, насамперед, іронії і сарказму.

Одиниці лексико-фразеологічного рівня відображаються переважно модуляцією або українськими еквівалентами, що подекуди передбачають цілісне переосмислення. Ці процеси можуть поєднуватися з нейтралізацією стилістичного регістру через втрату метафоричної образності чи неможливості відтворити метонімію.

Щодо взаємодії вербального і візуального модусів, то перекладачам вдається досягти ілюстративної відповідності зображення і мовлення, проте не вдається вирішити більш складні завдання, зокрема відтворити вербально-візуальну мовну гру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнева комунікація. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. 464 с.
2. Антонов О. В. Поняття комунікативного стилю у контексті сучасних лінгвістичних досліджень. *Записки з романо-германської філології*. 2017. Вип. 1(38). С. 11–19.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 344 с.
4. Борисенко Н.Д. Персональне мовлення як відображення соціально-статусних характеристик комунікантів (на матеріалі британської драми). *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. Вип. 43. С. 159–165.
5. Брачук Є. С. Мовленневий портрет персонажа: синтаксичний аспект. *Міжкультурна комунікація в науковому і освітньому процесі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 28-29 квітня 2020)*. Одеса: ОНПУ, 2020. С. 367
6. Демецька В., Федорченко В. До проблеми перекладу кінотекстів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2010. Вип. 4. С. 239–243.
7. Дзюба Н. В. Стилiстичні трансформації як засіб досягнення адекватного перекладу (на матеріалі роману Ф. Герберта «Дюна»). Вінниця : УКРЛОГОС, 2024. 583 с.
8. Журавель Т. В. Кінопереклад як вид аудіовізуального перекладу і його становлення в Україні та світі. *Філологічні науки*. 2018. Вип. 5. С. 35-38.
9. Заболотна Т. В. Невербальні та вербальні компоненти спілкування як засоби вираження емоцій. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 61(1). С. 175-181.
10. Івахненко А. О. Мовні засоби створення образу персонажа та проблеми його відтворення в перекладі. *Вчені записки ХТУ «НУА»*. 2023. Вип. 29. С. 221-234.

11. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 273 с.

12. Колодій Б. М., Олійник О. Ю. Стратегії й тактики відтворення кінодіалогу в українському перекладі (на матеріалі англійських фільмів Квентіна Тарантіно). *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 17(2). С. 80–87.

13. Кушнір А. С., Паршина О. В. Британська англійська в екранізаціях Шерлока Холмза. *Молодий вчений*. 2023. Вип. 1.1 (113.1). С. 36–39.

14. Лукьянова Т. Г. Основи англо-українського кіноперекладу: навчальний посібник для студентів 4 курсу ХНУ імені В. Н. Каразіна. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 104 с.

15. Лютянська, Н. І. Кіносценарій в аспекті кіноперекладу. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 23(2). С. 188–192.

16. Лютянська Н. І. Особливості закадрового перекладу документальних фільмів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2021. Вип. 49(2). С. 166–169 .

17. Малецька О. О. Модель комунікативних стилів майбутніх фахівців галузі інформаційних технологій. *Соціальні структури і соціальні відносини*. 2020. Вип. 16. С. 59–64.

18. Мітіна О. М., Ростомова Л. М., Драпалюк К. І. Дублювання як вид аудіовізуального перекладу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Вип. 33(72). №. 6(1). С. 235–242.

19. Муратова В. Ф., Марченкова І. Ю. Переклад функціональних стилів : [практикум для студентів-перекладачів III–IV курсів]. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. 152 с.

20. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.

21. Оржинська Е. І. Використання загальнонаукових методів у слідчій практиці. *Криміналістика*. 2021. Вип. 2. С. 272–276.

22. Перванчук Т. Б. Аудіовізуальний переклад: основні види та особливості. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2021. Вип. 32(71). №42. С. 121–126.

23. Полякова О. В. Стратегія відбору ліпсінк-відповідників за принципом фонетичного синхронізму у дубляжі англомовних анімаційних фільмів українською. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологія*. 2014. Вип. 45. С. 305–307.

24. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.

25. Серебрянська І. М. Мовний образ освіти як ціннісний атрибут української мовної картини світу. *Філологічні трактати*. 2018. Вип. 10 (1). С. 89–95.

26. Соломаха А. Г. Дедукція як спосіб дослідження адміністративно-правових явищ. *Право та державне управління*. 2023. Вип. 1. С. 333–337.

27. Сухоніна М. К. Відтворення мовленнєвої характеристики детективів Е. Пуаро і Ш. Холмса в аудіо-медіальних текстах. *Актуальні питання філології та методики викладання мов*. 2020. Вип. 3(15). Ч.1. С. 267–279.

28. Тащенко Г. В. Актуальні проблеми теорії та практики перекладу : конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов. Харків : Мадрид, 2021. 120 с.

29. Цепенюк Т. О., Ваврів І. Я., Дзюбановська І. А. Мовленнєвий портрет персонажа художнього твору в оригіналі і перекладі. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2021. Вип. 49(2). С. 178-182.

30. Bassnett S. *Translation studies*. London & New York : Routledge, 2002. 176p.

31. Bogucki Ł. *Audiovisual translation: Subtitling*. Łódź : Peter Lang, 2010. 213p.

32. Cambridge dictionary. URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english-russian/be-in-sb-s-good-bad-books> (дата звернення 14.08.2025)
33. Chernovaty L., Kovalchuk N. Translation process strategies: psycholinguistic aspects. *Psycholinguistics*. 2020. Vol. 28(2). P. 164–183.
34. Chiaro D. Translation, humour and the media. London & New York : Continuum, 2009. 251 p.
35. Díaz Cintas J., & Remael A. Subtitling: Concepts and practices. London : Routledge, 2021. 292 p.
36. Gambier Y. Audiovisual translation and reception. Reception studies and audiovisual translation / ed. E. Di Giovanni, Y. Gambier. Amsterdam : John Benjamins, 2019. P. 43–66.
37. Gottlieb H. Subtitling: Diagonal translation. *Perspectives: Studies in Translatology*. 1994. Vol. 2(1). P. 101–121.
38. Hunston S., Francis G., Manning E. Grammar and vocabulary: showing the connections. *ELT Journal*. 1997. Vol. 51(3). P. 208–216.
39. ICTV URL <https://ranok.ictv.ua/ua/2021/10/10/ne-sherlokom-yedinim-najkrashhi-filmi-z-benediktom-kamberbetchem/> (дата звернення 6.09.2025)
40. Kostopoulou L. Translating culture-specific items in films: the case of interlingual and intersemiotic translation. *Punctum International Journal of Semiotics*. 2015. Vol. 1(2). P. 53–67.
41. Kovalenko L., Martynyuk A. Verbal, visual, and verbal-visual puns in translation: cognitive multimodal analysis. *Cognition, communication, discourse*. 2021. Vol. 22. P. 27–41.
42. Kulish A. R. Speech personality: communicative-pragmatic aspect (the case of speech behaviour of Sherlock Holmes). *Zakarpatski filolohichni studii*. 2020. Vol 24(1). P. 144–148.
43. Martínez-Sierra J. J. Translating audiovisual humour. A case study. *Perspectives*. 2005. Vol. 13(4), P. 289–296.

44. Munday J. *Introducing translation studies: theories and applications*. Abingdon : Routledge, 2008. 395 p.
45. Newmark P. *A textbook of translation*. China : Shanghai Foreign Language Education Press, 1988. 293 p.
46. O'Sullivan C., Cornu J-F. (Eds.). *The translation of films, 1900-1950*. Oxford : Oxford University Press, 2019. 300 p.
47. Orero P. *Topics in Audiovisual Translation*. Amsterdam : John Benjamins, 2004. 242 p.
48. Pérez-González L. *Audiovisual translation: Theories, methods and issues*. London & New York : Routledge, 2014. 376 p.
49. Plitzko D. *Sherlock Holmes in film: An analysis of adaptations in the modern era*. Trier : Universität Trier, 2019. 12 p.
50. Rebrii O., Frolova I., Rebrii I. Double strategies for reproducing multimodal puns in interlinguistic translation. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2024. Vol.11(1). P. 142–155.
51. Rezks-ua-tv. URL: <https://rezka-ua.tv/series/thriller/47-sherlok-2010.html#:t:238-s:1-e:1> (дата звернення 1.10.2024)
52. Venuti L. *The translator's invisibility: A history of translation*. London & New York : Routledge, 1995. 366 p.
53. Vinay J.-P., Darbelnet J. *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Paris : Didier, 1958. 358 p.

SUMMARY

The **relevance** of the research is determined by the processes of globalization and the legislative framework of the Ukrainian state, which promotes the spread of the English language in the public spheres of Ukrainian society and the accumulation of large volumes of English-language informational and entertainment content, including films and TV series. In this context, the demand for high-quality audiovisual translation is growing, as it must convey all the socio-culturally conditioned semantic nuances of the original while remaining accessible and understandable to the Ukrainian audience.

The **aim** of this study is to identify the tendencies of English-Ukrainian subtitling of film characters' speech based on the example of Sherlock Holmes, a character from the British TV mini-series *Sherlock*, which is based on the works of Arthur Conan Doyle.

The **objectives** of the research include: (1) identifying the main translation challenges in rendering the speech of film characters in general and in subtitling in particular; (2) systematizing the speech style features of Sherlock Holmes at various linguistic levels that are problematic for translation; (3) defining the units and methodology of translation analysis; (4) describing translation strategies used to convey the lexical, phraseological, morphological, and syntactic features of Holmes's speech in Ukrainian; (5) determining the role of the visual mode in the rendering of verbally expressed meaning.

The **methodology** of the research is comprehensive and includes selective sampling of fragments to form the corpus of the study and their subsequent translation analysis according to the author's method.

Structurally, the thesis consists of an introduction, two chapters with conclusions, general conclusions, and a bibliography. The introduction outlines the relevance, object, subject, aim, novelty, and theoretical and practical significance of the study.

The first chapter discusses the problem of rendering a film character's speech style in translation. It is established that Holmes's speech style is shaped through the

use of phonetic, lexical, phraseological, morphological, and syntactic means. The chapter emphasizes that rendering a character's speech style is a complex task, as it requires preserving the original's linguistic color, including humor, slang, and cultural specificities, as well as reproducing the role of the visual mode in meaning construction.

The second chapter focuses on the analysis of Holmes's speech in translation—both deductive (primarily monologic, aimed at uncovering cause-effect relations to solve crimes) and conversational (primarily dialogic, serving various communicative purposes depending on the context).

The conclusions analyze Holmes's speech style as a combination of verbal and non-verbal features that shape his individuality. The second chapter reveals the challenges of subtitling this style, including syntactic simplification and the loss of modality, irony, and cultural connotations.

This study offers scientific novelty and practical value by contributing to a deeper understanding of the challenges in reproducing character speech styles in audiovisual translation